

2015. MÁJUS

WWW.AFOLDGOMB.HU

A FÖLDGÖMB

ALAPÍTVÁ: 1929

A MEGISMERÉS KALANDJA

TUDÁSVÁGY

TÚL AZ AKADÉMIA 150 ÉVES FALAIN

A PUSZTADOKTOR

EURÓPÁT KERÜLVE — KAJAKKAL

DRÁGAKÖVEK ÉS MASZÁJOK NYOMÁBAN

PALOTÁZÁS — BÁNFFYHUNYAD EGET VERŐ TETŐI

AYAHUASCA — HA A NÖVÉNYEK TANÍTANAK

VULKÁNON, VÍZBEN — JAPÁNBAN

AZ UTAZÁS ÉLMÉNYE MÁR A
REPÜLÉSSEL ELKEZDŐDIK
NAPI JÁRAT DOHAI ÁTSZÁLLÁSSAL

Élvezze a Qatar Airways ötcsillagos kényelmét, fedezze fel velünk
Bali és Indonézia kincseit.

qatarairways.hu

World's 5-star airline.

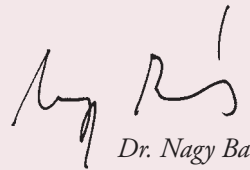

Leskelődünk?

KORÁNTSEM... Ellesünk ugyan különleges pillanatokot, ám az aktuális látványnál sokkal részletesebben és mélyebben elemzünk egy-egy témát. Vannak azonban olyan helyszínek és helyzetek, ahol már egy rövidebb bepillantás is magával ragadó: a bánffyhunyadi paloták világába is így lesünk be, egy trópusi látótóra is ránézhetünk, és a hortobágyi Mádkórház ablakain át még műtéteket is szemlélhetünk.

A magyarzatok keresése, az okok feltárása azonban sohasem marad el: miért szállnak le a föld alá a pásztornépként ismert maszájok? Miért jelentett újdonságot 150 éve a Magyar Tudományos Akadémia épülete, és milyen új utakra lép ma az Akadémia? Milyen hetekig-hónapokig a tengeren egyszemélyes kajakban evezni, és miért örvend egyre nagyobb népszerűségnek egy andoki eredetű hallucinogén szer?

Ráadásul, hogy a betekintés kézzelfogható legyen, május 9-én ismét mindenki beleshet a magyar kutatóexpedíciók világába – az extrém utazókat is vendégül látó Felfedezők Napja rendezvényünkön a Millenárison!

*Dr. Nagy Balázs
főszerkesztő*

MÁRAMAROSI ORTODOX
ÜNNEPEN

FOTÓ: KERÉKES ISTVÁN

A FÖLDGÖMB⁺

A MAGYAR FÖLDRAJZI TÁRSASÁG
ISMERETTERJESZTŐ MAGAZINJA

Alapítva: 1929

XXXIII. évfolyam, 293. lapszám
2015. május

Főszerkesztő: Dr. Nagy Balázs

Helyettes főszerkesztők:

Farkas Péter, Dr. Nemerikényi Zsombor

Munkatársak:

Barabás Ambrus, Bugya Éva, Dr. Mari László

Állandó szerzőink:

Francsics László, Dr. Jakab Gusztáv,
Dr. Karácsonyi Dávid, Kálló Péter,
Kerekes István, Kirschner Péter,
Ladányi Tamás, Mészáros Zsuzsa, Sánta Gábor,
Süveg Áron, Szirmai Gábor, Dr. Tamáska Máté,
Dr. Telbisz Tamás

Térképek: Dr. Nemerikényi Zsombor

Tervezőszerkesztő: Heiling Zolt

Tördelőszerkesztő: Máté Gábor

Korrektor: Márton Béla

Nyomás: Pethő Nyomda Kft.

Kiadó: Heiling Média Kiadó Kft.

1142 Budapest, Erzsébet királyné útja 125.

Tel.: (1) 231-4040. Fax: (1) 231-4045

E-mail: szerkesztoseg@afoldgomb.hu

A kiadásért felel: a kiadó igazgatója

Értékesítési és marketingigazgató:

Sekoulópoulu Márta. Tel.: (30) 650-6801

E-mail: marti@heiling-media.hu

Megjelenik minden hónap első hetében, évente
10 alkalommal (két összevont lapszámmal).

Terjeszti a Lapker Rt. és alternatív terjesztők

Előfizetés 1 évre: 7500 Ft

Előfizethető a kiadóban Zimay Viktóriánál

Tel.: (1) 231-4040

E-mail: elofizetes@afoldgomb.hu

vagy webáruházunkban: EBOLT.AFOLDGOMB.HU

Régebbi lapszámaink megvásárolhatók a kiadóban,
vagy az EBOLT.AFOLDGOMB.HU webáruházban

Pulitzer-emlékdíj (2008)

Gárdi Balázs szerzőnk, lapunkban
megjelent anyagai elismeréseként

Szociográfia-küldöngy (2012)

Társadalmi témájú riportjaink,
képsorozataink elismeréseként

Minden jog fenntartva! A magazinban megjelent képeket, ábrákat és szövegeket a kiadó engedélye nélkül tilos közzétenni, reprodukálni, számítástechnikai rendszerben tárolni és továbbadni! Meg nem rendelt fényképeket és kéziratokat nem örzünk meg és nem küldünk vissza. A lapban megjelent hirdetések tartalmáért a kiadó nem vállal felelősséget.

HU ISSN 1215-8690

Lapunkat rendszeresen
szemléli a megújult

„Ésszel járom be a Földet!”

Vámbéry Ármin

Címlapkép: Kálló Péter

LOVÁSZ LÁSZLÓ, AZ MTA ELNÖKE

⊕ PILLANTÁS AZ ÉGRE

Francsics László–Sánta Gábor: AZ OMEGA CENTAURI
GÖMBHALMAZ – EMLÉK A VILÁGEGYETEM
RÉGMÚLTJÁBÓL 4

⊕ FLÓRA ÉS FAUNA

Jakab Gusztáv: KAMILLAFÉSÜLÉS 6

⊕ ÉG ÉS FÖLD

Ladányi Tamás: TAVASZI BOLYGÓK 8

⊕ ÚTI TIPP

Ferenc Márton:
NAGYVÁROSI ÉV SZAKOK KANADÁBAN 10

⊕ Irimiás Balázs:

NYOLC VULKÁN ÁRNYÉKÁBAN
– MELEG VÍZBEN 16

⊕ Bugya Brigitta:

GRANDIÓZUS FORMÁK, NEMZETI
AKARAT ITÁLIAI KÖNTÖSBEN
– AZ MTA 150 ÉVES ÉPÜLETE 22

⊕ Lantai–Csont Gergely:

KÖVEM, KÖVEM, MONDD MEG NÉKEM!...
– DRÁGAKŐ-KERESKEDELEM
KELET-AFRIKÁBAN 38

⊕ Morvai Szilárd:

A PUSZTADOKTOR 50

⊕ Erdélyi Eszkimó Péter:

PALOTÁZÁS – BÁNFFYHUNYAD
EGEKBE SZÖKŐ TETŐI 60

⊕ Kocsány Kornél:

AYAHUASCA – AMIKOR A NÖVÉNYEK
TANÍTANAK 72

⊕ Végvári Tamás:

KAJAKKAL EURÓPA KÖRÜL – BEMELEGÍTÉS:
BUDAPEST–ATHÉN 80

⊕ Ambrus Balázs:

AMBRYM – BÉKÉS EMBEREK VAD SZIGETE 88

Az MTA 150 éves épülete

Az Akadémia épülete a polgárosodás igen fontos állomásának tekinthető. Terve és kivitelezése Ausztria szorításában – a szabadságharc leverése után és a kiegyezés előtt – készült, egy olyan szellemi környezetben, ahol az épület stílusa nemcsak formai, de identitásmeghatározó kérdés is volt az ország számára

22

Drágakő-kereskedelem

Álljunk meg egy elegáns ékszerbolt kirakata előtt, és tegyük a kezünket a szívünkbe: ugye nem az jut eszünkbe, hogy milyen regényes utat jártak be a nemesfém foglalatba zárt apró, színes drágakövek?! Legkevesbé pedig arra gondolnánk, hogy az ezen szerzett hasznout egyes kitermelő országokban fegyveres konfliktusok finanszírozására fordítják. Pedig a kövek hosszú és nemritkán piszkos utat járnak be, mielőtt féltett kincsé válnának...

38

A pusztadoktor

Először éjszaka akartam járni itt egyet, amikor elcsendesednek az itt lakó állatok, és a madarak szellemei visszatérnek ide. A szám jár a fejemben: vajon hány madarat sikerült eddig meggyógyítani? A Doki tudná, ha eszébe jutott volna feljegyezni, de nem számolta. És ha lenne is listája, ugyan honnan tudná, hogy a természetbe visszaengedett madarak hány utódnak adtak életet a hosszú évtizedek alatt?...

50

Bánffyhunad egekbe szökő tetői

Piszkos pénzből épült, nevetségesen csiricsaré, gőgös építmények, amelyek analfabéta milliomosok tulajdonában vannak. Sok helyi gádzsó jellemzi így Bánffyhunad cigánypalotáit. A bírálók túlnyomó többsége azonban értetlenül áll e rohamtempóban terjedő szurreális jelenség előtt, amely ráadásul félelmetes jövőképet sejtet. A paloták súlyos titkokat őriznek...

60

Kajakkal Európa körül

Budapest felett, a Luppya-szigetnél ülök kajakba, hogy nekivágjak a gigantikus, 25 000 kilométeres evezésnek: folyón és tengeren megkerülni Európát! Végig a Dunán, a Fekete-tengeren, Isztambulnál át a Boszporuszon, a Földközi-tenger után az atlanti partvidéken haladva, fel, a sarkkörön túl, egészen Norvégia legészakibb csücskéig, a Nordkinnfokig. Mintha félig körbevezném a Földet, nem egyszerre, hanem etaponként teljesítve a távot

80

AZ OMEGA CENTAURI GÖMBHALMAZ EMLÉK A VILÁGEGYETEM RÉGMŰLTJÁBÓL

Az északi félteke téli Tejútjával ellentétben a galaxisunk déli égbolton látható sávja telis-tele van fényes, látványos kozmikus csodákkal. A legragyogóbb csillagködök, az irdatlan csillagsokaság előtt kavargó markáns porfelhők és az égbolt leglátványosabb gömbhalmazai is a déli féltekén figyelhetők meg, akár szabad szemmel is

A gömbhalmazok csillagok százazreinek koncentrikusan sűrűsödő, kompakt csoportjai, amelyek a kozmosz régmúlt időszakáról mesélnek nekünk, hiszen koruk közel azonos az univerzumével. Közülük is a legpompásabb a szabad szemmel is kitűnően megfigyelhető Omega Centauri (NGC 5139). A Tejút 150 fényév átmérőjű részében helyezkedik el tőlünk közel 16 000 fényévnyi távolságra, azaz tízszer messzebb, mint a híres Orion-köd. Kora 12 milliárd esztendő.

A gömbhalmaz is csillaghalmaz, így hasonló csillagászati feltételeknek tesz eleget, mint a korábban bemutatott nyílthalmazok (például Perseus-ikerhalmaz), vagyis csillagai ugyanazon a helyen, ugyanabból a kozmikus felhőből, viszonylag rövid időszakon belül jöttek létre. A különbség mégis feltűnő: a nyílthalmazok megjelenését a fiatal, fényes és forró, kékes színű csillagok uralják, a gömbhalmazokból már régen eltűntek ezek a rövidebb életű óriások, viszont százezerszámmra maradtak a halvány törpék. Igen, százezerszámmra!

A korai kozmosz viharos körülményeiről árulkodik a gömbhalmazokban rejlő sokaság: a csillagkeletkezés mértéke minden képzeletet felülmúlóan nagy lehetett! Akkoriban a mostaninál akár ezerszer nagyobb mennyiségben jöttek létre csillagok. Egy elmélet szerint egy képzeletbeli megfigyelő vörös csillagkeltető felhőktől lángoló égbolton ezrével születő óriáshalmazokat, belőlük összetapadó törpegalaxisokat látott volna, ahogy egy fiatal galaxiskezdemény körül táncolnak, s lépésről lépésre építik fel mostani lakóhelyünket, a Tejutat. A folyamat a galaxis életéhez képest igen rövid időn belül, csupán néhány milliárd év alatt mehetett végbe. A gigászi léptékű csillagkeletkezés óriási halmazai saját tömegvonzásuknak köszönhetően idővel látványos gömbszimmetrikus alakot öltöttek. A perifériájukról elszökő csillagok pedig galaxisunk csillagmezejét gyarapították. Természetesen az elszabaduló csillagoknak köszönhetően egyszer minden halmaz elfogy, és beleolvad a Tejútba, azonban a leghatalmasabbak saját tömegvonzásuknak köszönhetően sok milliárd éven át megőrzik fényes, kompakt magjukat. Belőlük lehettek a legősibb gömbhalmazok, nekik volt esélyük a legtovább megmaradni a fejlődő Tejút csillaghalmazokat szétszakító árapályerejével szemben.

Ám ma sem értjük pontosan, hogyan is jöttek létre ezek a gigászi csillaghalmazok! És erre a legjobb példa épp az Omega Centauri. E csillaghalmaz ugyanis legalább tízszer annyi csillagot tartalmaz, mint társai, és centrumában olyasvalami rejtőzik, amit eddig csak galaxisokban találtak: egy nagy tömegű fekete lyuk.

A felvételt **ÉDER IVÁN** készítette
20 cm tükrőátmérőjű asztrógráffal,
Canon EOS 550D fényképezőgéppel
Namíbiából, a déli félteke égbolta alól

A legjobb magyarázat az égitest furcsaságaira az, hogy a gömbhalmaz régen egy törpegalaxis magját alkotta. Tejútrendszerünk bekebelezte a kisebb galaxist, csillagai javát magába olvasztotta. Legsűrűbb része, vagyis a magja azonban többé-kevésbé érintetlen maradt, ezt látjuk ma az Omega Centauriként.

Az Omega Centaurihoz hasonlatos ősi csillagcsoportok esetében nemcsak a csillagászati, hanem a kozmológiai jelentőség is óriási: segítenek a kutatóknak meghatározni az univerzum korát. Az, hogy mennyire idős a világegyetem, kétféle módszer együttes alkalmazásával deríthető fel. Egyrészt az univerzum nem lehet idősebb annál az időpontnál, mint amire az az univerzum jelenlegi tágulási sebességét is figyelembe véve következtethetünk. Az így kapott maximális kor 14 milliárd év. Másrészt a kozmosz nem lehet fiatalabb azoknál a csillagászati jelenségeknél, amik benne jönnek létre. A legöregebb, asztrofizikai módszerekkel is jól

jellemezhető objektumok pedig éppen a korai univerzum gömbhalmazai, melyek legalább 11, legfeljebb 18 milliárd évesek. Ez a korukat illetően nagy bizonytalanság a rendkívül nagy távolságuk egyelőre pontatlan meghatározásából adódik. A csillagászok megegyeztek abban, hogy a közelebbi példányok, például az Omega Centauri vizsgálatával kapott értéket, a mintegy 12 milliárd évet veszik figyelembe az univerzum kora alsó küszöbének meghatározásakor. Ez egybevág a kozmológiai modellekkel is, hiszen az ősrobbanás és a gömbhalmazok keletkezése között bizonyos időnek el kellett telnie. A jelenlegi legfrissebb űrtávcsöves mérések alapján úgy gondoljuk, hogy egy 13,7 milliárd éves világegyetemben élünk.

SZÖVEG: FRANCICS LÁSZLÓ: WWW.PTES.HU,
SÁNTA GÁBOR: WWW.MCSE.HU

KAMILLAFÉSÜLÉS

A kamilla (*Matricaria recutita*) az egyik legrégebben ismert gyógynövény, virágzatát már az ókorban felhasználták gyulladáscsökkentő, görcsoldó és nyugtató hatása miatt. A híres mohamedán orvos, Avicenna már ezer évvel ezelőtt kamillás borogatást ajánlott a gyulladással járó betegségek kezelésére. (Bár megjegyzendő, hogy ez már nem javasolják a szemészek szárító, allergizáló és kórokozókat terítő jellege következtében.)

Hazánkban a kamillának szikes pusztákon, elsősorban a Hortobágy területén, valamint Békés és Jász-Nagykun-Szolnok megyében élnek kiterjedt állományai, de kapáskultúrákban és belvizes szántóföldeken gyomként is előfordul. Leggyakoribb élőhelyére utal másik magyar elnevezése: orvosi székfű.

Az 1960-as években indult meg hazánkban a kamilla nemesítése és termesztése. A nemesített kamillából kék színű illóolajat nyernek ki, amit elsősorban gyógyászati és kozmetikai célokra használnak. A vad kamillából tea készül.

Míg a termesztett kamilla betakarítása gépekkel történik, addig a vadon termő állományokból való gyűjtés kifejezetten kézi-munkaigényes és komoly előkészületeket kíván. Ennek ellenére a hazai kamillatermés túlnyomó részét ma is a vadon növekvő állományokból, kézzel takarítják be. Az aratás jelentős esemény, melyre a gyűjtők és felvásárlók jó előre felkészülnek. Figyelik a növény virágzásának kezdetét, ami erősen az időjárás függvénye. Többnyire április végén kezdődik, és május közepéig tart. A kamilla akkor van betakarítható állapotban, amikor a fehér, úgynevezett nyelves virágok már vízszintesen állnak, a belső, csöves virágok pedig sárgák. A virágzatok begyűjtése kamillafésűvel történik, ami egy nyélre erősített, 60 cm széles lapát, elülső részén 10 cm hosszúságú fogakkal. Ha a fésű megtelt, a virágzatokat zsákokba ürítik. A kamillavirág gyorsan befülled, ezért a feldolgozását hamar el kell végezni.

A kamillafésülés néhány ezer forintos keresetkiegészítést jelent a hátrányos helyzetű térségekben élő lakosság számára. A gyűjtéshez nincs szükség különösebb engedélyre és képesítésre, csak a felvásárláshoz. Mindebben a legproblemátikusabb, hogy a kamilla virágzása egybeesik egy másik, jelentős pusztai „eseménnyel”, a tűzok dürgésével. A legfontosabb tűzokdörgőhelyek természetvédelmi oltalom alatt állnak, és itt nemcsak a kamillagyűjtéshez, de még a belépéshez is külön engedélyre lenne szükség! A tűzok rendkívül óvatos és félnk madár, ezért szigorúan tilos, hogy párási időben kamillagyűjtő csoportok lepjék el a pusztát. Ilyenkor a természetvédelmi őrk legfontosabb feladata, hogy távol tartsák a helyismerettel nem rendelkező kamillafésülőket a tűzok élőhelyeitől.

SZÖVEG ÉS KÉP: JAKAB GUSZTÁV

**A BEGYŰJTŐT
KAMILLAVIRÁG
még hosszú szárrészeket
és szennyeződéseket is
tartalmaz, amit később
el kell távolítani**

A KAMILLAFESŰ
hamar megtelik a legjobb
termőhelyeken

TAVASZI BOLYGÓK

Legutóbb 2014. április 14-én került földközelpbe, azaz égi pályáján hozzánk legközelebb a Mars, amikor fényesen ragyogott a Tapolcai-medence tanúhegyei felett. Az éjszaka esszenciáját az aktuálisan virágba borult természet adta, amelyet erős holdfény derített meg, így szinte nappali megvilágításban lát-

szott a hosszú expozíció alatt. A narancsos fényű Mars alatt a Szűz csillagkép alfáját, a Spicát azonosíthatjuk, míg a kép bal oldalán látható első két virágzó cseresznyefa között a Szaturnusz kelését követhetjük nyomon. A horizont jobb oldalán a Gulács jellegzetes sziluettjét azonosíthatjuk, míg a fák között a Tóti-hegy bújjik meg. Az időszak jellegzetes, négyszög alakú konstellációja, a Holló a Gulács felett vigyázza magasból a tájat.

SZÖVEG ÉS KÉP: LADÁNYI TAMÁS

NAGYVÁROSI ÉVSZAKOK KANADÁBAN

Kanadában a Szent Lőrinc-víziút és a hozzá kapcsolódó Ottawa-folyó mentén ismert városok sorakoznak: Québec, Montreal, Ottawa, Toronto. Itt, a Kanadai-pajzs szegélyén, egyben a Nagy-tavak közelében október és április között több méter hó hullik le minden télen, a hőmérséklet hónapokon át 0 °C alatt maradhat. Sőt, vannak napok, amikor a hőmérő higanyszála csak alulról súrolhatja a -20 °C-ot. Annak ellenére is így megy ez, hogy e nagyvárosok mindegyik tagja közelebb van az Egyenlítőhöz, mint Budapest. Csak hát az északi nyitottság, a sarki szelek elsöprő ereje... Kitűnő példája ez annak, hogy egy település éghajlata nem kizárólag attól függ, milyen szélességi fokon található. A szűkebb-tágabb térség domborzati viszonyai, az óceánoktól való távolság és a tengeráramlások, valamint az uralkodó szélirány is fontos befolyásoló tényezői az éghajlatnak.

A hosszú és hideg telek idején Montreal és Toronto belvárosában a gyalogosforgalom – sőt a metró révén a közlekedés java is – a föld alatt történik. Mindkét városban több tíz kilométer hosszú az a felszín alatti hálózat, ami az irodaházakat, közintézményeket, bevásárlóközpontokat és a főbb tömegközlekedési állomásokat köti össze. Mindez jelentősen lecsökkenti a belvárosi élet érintkezését a hideg téllel – minden fontos helyre el lehet jutni a föld alatt. Különösen Montreal esetében fejlett a járatrendszer: gyakorlatilag a szabad levegő (érintése) nélkül átvészeltető a zord tél a cityben: igazi föld alatti város működik az utcaszint alatt. Minden felhőkarcoló elérhető így, de az óriás bevásárlókomplexumok, éttermek és szórakozóhelyek is leköltöztek – több emelet összmélységben, természetesen a föld alatti közlekedési hálózattal szervesen összekapcsolva.

FOTÓ: EXTERRA

AHOL A FOLYÓ ÖSSZESZÜKÜL...

A Szt. Lőrinc-folyó mellett kiépült Québec az ország egyetlen, 400 évesnél idősebb városa. Kanada leglátványosabb kastélyszállodái – itt a Château Frontenac – a kontinenst átszelő vasútépítkezések során születtek a 19. század végén és a 20. század elején (lent)

KANADAI VADON

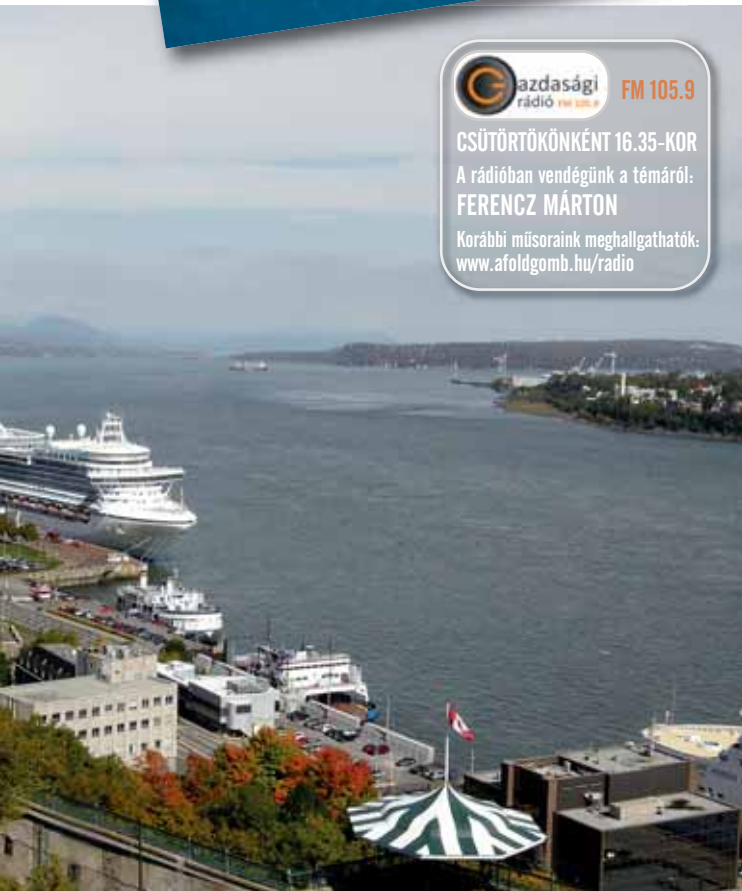
Futás – úszás – mászás: itt még a népszerű outdoor-tevékenységek értelmezése is kiterjeszthető. Itt épp egy pólómintázaton

Gazdasági rádió FM 105.9

CSÜTÖRTÖKÖNKÉNT 16.35-KOR
A rádióban vendégünk a témáról:
FERENCZ MÁRTON

Korábbi műsoraink meghallgathatók:
www.afoldgomb.hu/radio

KANADA mindenkinek!

Közvetlen járatok Budapestről

Montrealba és Torontóba

5 ok,
amiért érdemes
Air Transattal
repülni:

1. Közvetlen járatok Montreal, Toronto és Budapest között
2. Ingyenesen feladható csomagok 23 kg-ig
3. Club Osztály nyújtotta előnyök és extra kényelmi szolgáltatások
4. Ergonomikus utastér új formájú ülésekkel és természetes hatású világítással
5. Versenyképes all inclusive-árak

További információ és foglalás az utazási irodákban és a www.airtransat.hu oldalon!

FOTO: MIKÓ LÁSZLÓ

FOTÓ: EXTERRA

Québec városa viszont egyenesen megünnepli a telet. Több mint száz éve minden télen megrendezik a majd' kéthetes Téli Karnevált, ami az egyik legnagyobb téli fesztivál a világon. Kenuverseny a jeges Szent Lőrinc-folyón, jég- és hószobrászverseny, zenés éjszakai felvonulás, egész napos parádé – csak néhány a Karnevál izgalmas programjaiból.

Áprilisra mindenhol elolvad a hó, májusban kizöldül a táj, és ilyenkor jön el Ottawa, a főváros ideje. Itt rendezik ugyanis a világ legnagyobb tulipánfesztiválját. Minden úgy kezdődött, hogy a II. világháború idején Kanada néhány évre befogadta a holland királyi családot. Ráadásul 1943-ban itt született meg I. Julianna holland királynő

EBÉDIDŐ

Tüntetés? Szertartás? Nem. Csupán egy közös testi-lelki felfrissülés Ottawában, a Parlament előtt

OTTAWA VÁROSA AZ OTTAWA-FOLYÓ PARTJÁN

A kép közepén, a kör alakú, neogótikus épület a Parlament és a folyó között a híres Parlamenti Könyvtár, a világ 10 legszebb könyvgyűjteményeinek egyike. Balra a völgybevéágásban felújított muzeális zsiliprendszer működik, hiszen itt a nagy réteglépcsővidék volt a hajózás fő nehezítője. A zsilipek bejárata fölött itt is a vasúttársaság építette kastélyszálloda – a Château Laurier – magasodik

egyik leánya, Margit hercegnő (a szülés idejére a szülőszobát nemzetközi területté nyilvánították, hogy a hercegnő csak holland állampolgárságot kapjon). A háború után a hazatelepült királyi család halála jeléül – többek között – százezer tulipánhagymát küldött ajándékba Ottawának. Ma már több mint egymillió tulipán varázsolja el májusban az ide érkezőket.

A nyári időszakban a helyiek minden lehetőséget kihasználnak, hogy a kedvező időjárást a szabadban élvezhessék. Ottawában azon sem kell meglepődni, ha egy szép, nyári napon a Parlament előtti gyepen sok száz közalkalmazott jógázik együtt ebédidőben.

Mint mindenhol máshol, Kanadában is a nyári évszakban rendezik a legtöbb kulturális eseményt. Mind közül talán a leghíresebb a Montreali Nemzetközi Jazz Fesztivál – a legnagyobb a világon. 3000 művész több mint 30 országból, több mint 650 koncerttel.

Szeptember végén aztán az egész ország ünnepel. A természet néhány hétre elképesztően színes ruhába öltözik, a kanadai ősz az ország egyik legnagyobb turisztikai vonzereje. A sárga, a barna és a piros ezernyi árnyalata és mindezek keveréke mesebeli tájjá varázsolja még a nagyvárosok közvetlen környezetét is.

Októberben pedig az első hó lehullásával ismét elkezdődik a hosszú, hideg tél.

SZÖVEG: FERENCZ MÁRTON

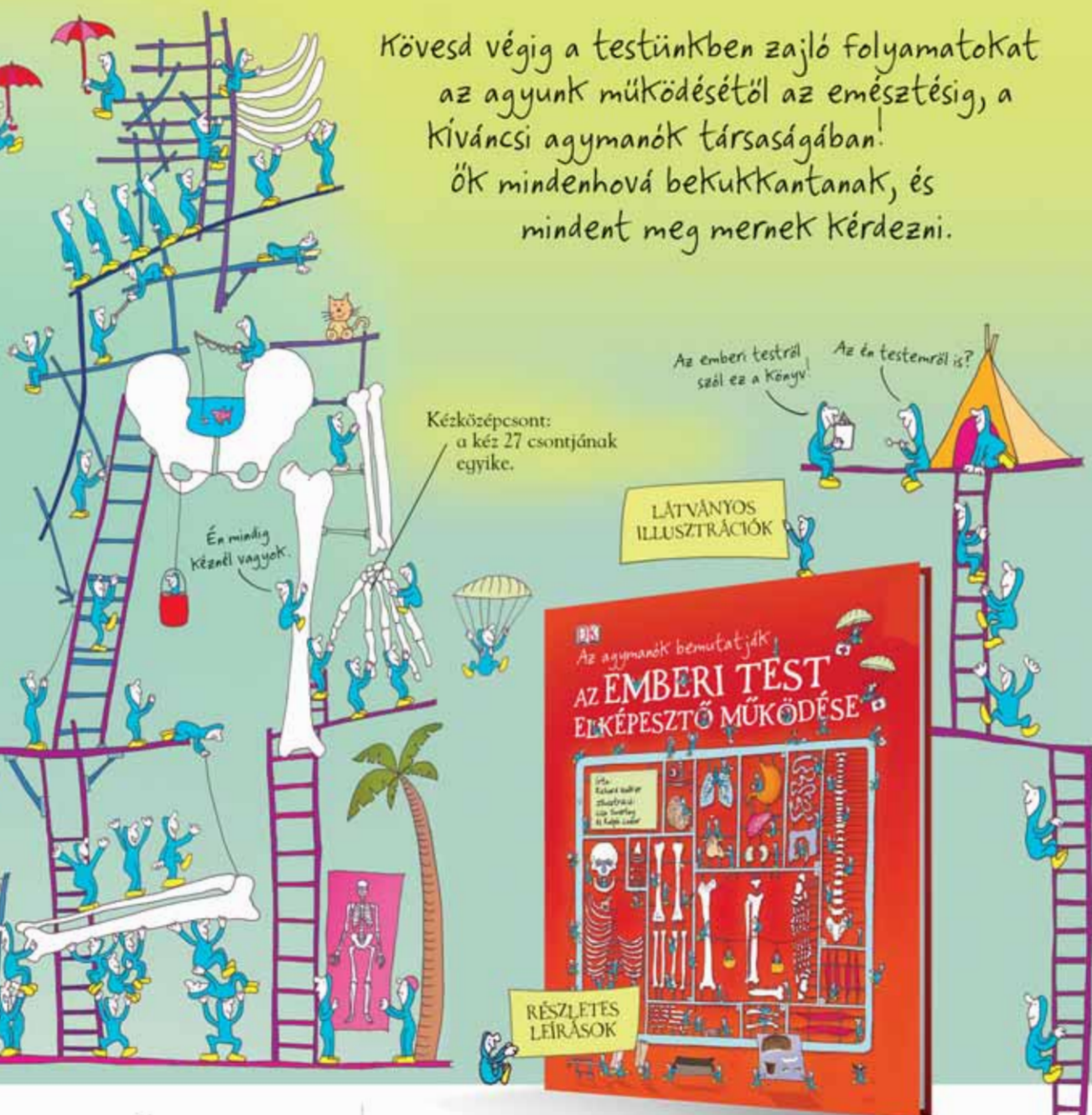

KÉSZEN ÁLLSZ

EGY UTAZÁSRA AZ EMBERI TEST BELSEJÉBEN?

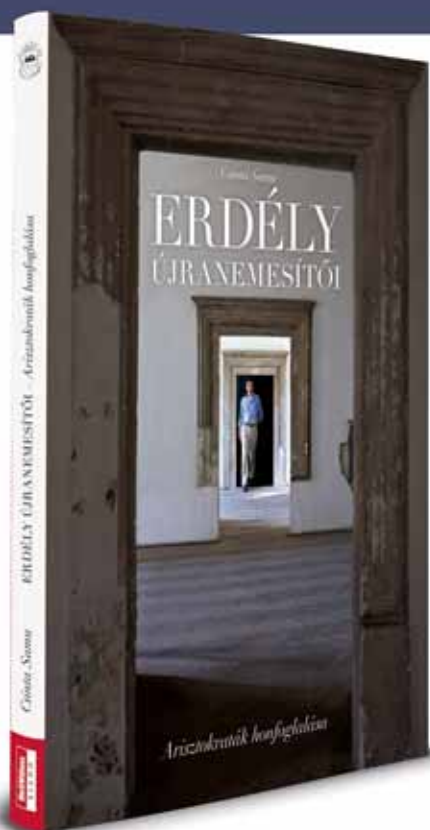
Kövess végig a testünkben zajló folyamatokat az agyunk működésétől az emésztésig, a kíváncsi agymanók társaságában! Ők mindenhová bekukkantanak, és mindent meg mernek kérdezni.

MEGJELENT!

Csinta Samu:

ERDÉLY ÚJRA NEMESÍTŐI – Arisztokraták honfoglalása

„Azért vagyunk a világban, hogy valahol otthon legyünk benne.”

És hol lehetnénk leginkább otthon, ha nem a szülőföldön?
Hat arisztokrata família története, akik újjáépítésbe kezdtek
az ősi családi birtokon.

HetiVálasz
KIADÓ

Vásárolja meg a kötetet **20%** kedvezménnyel!

konyv.valasz.hu

NYOLC VULKÁN ÁRNYÉKÁBAN – MELEG VÍZBEN

A japán ősi hiedelemvilág, a sintó fő istene Amaterasu, a napisten. Volt egy bátyja, a hegyek istene, Oyamatsumi. Az ő lánya, Konohana-Sakuyahime, a vulkánok és egyúttal a Fuji szent hegyének istennője. Gyakran tekintett körbe a felhők felett, és büszkélkedett azzal, hogy ő a legmagasabb a japán hegyek között. A tőle északra fekvő Yatsugatake férfi istene azonban egyszer megalékelte a dicsekvést, és közölte vele, ő bizony magasabb. A versengés évekig zajlott, mire Amitába bódhizattva megalékelte a gyerekes vitát és hogy eldöntse a kérdést, kitalálta: a két istenség feje búbját, azaz a hegyek tetejét egy hosszú ereszcatornával köti össze, kiderítendő, merre folyik majd benne a víz, vagyis melyik a magasabb és az alacsonyabb pont. Az elkészült csatorna közepébe vizet öntött, ami nagy meglepetésre a Fuji istennője felé folyt le. Konohana-Sakuyahime nem bírta elviselni a vereséget, bosszúból vadul csapkodni kezdett, amíg le nem verte vetélytársa tetejét. Az eget rengető robaj kíséretében ledőlő hegy omlása a legenda szerint napokig tartott...

KONOHANA-SAKUYAHIME ISTENNŐ
Katsushika Hokusai munkája

A TAVASSZAL MÉG HAVAS GERINCET
helyenként aprózódott vulkáni törmelékkel
fedett platók szakítják meg (balra)

Egységbe forrt tűzhányók

Ennek a helyén maradt a Yatsugatake, szó szerinti fordításban nyolc hegycsúgy. A Yatsugatake valóban öregebb hegység a Fujinál, ráadásul elképzelhető, hogy a Fuji jelentőségének növekedése is a Yatsugatake pusztulásával van összefüggésben. A legendában megjelenő rombolás pedig alighanem egy korabeli vulkánkitörést, vulkánösszeomlást, esetleg földrengést örökít meg népi emlékezet formájában.

Most korántsem csak e legenda felderítése a vonzerő, hanem a vulkán csoport megmaradt, jótékony hatásaira is kíváncsiak vagyunk. Az egymásra épült, összeforrt vulkáni anyag tömeg nyolc hegytömbjének gerinctúráját Japán legmagasabb fekvő nyitott fürdője, a Honzawa onsen teszi különlegessé. A havas, áprilisi hegyi menet végén mindenképpen megcélozzuk.

Japán fő szigetén, Honshun a Suwa-Yatsugatake vulkáni tartomány öt tűzhányócsoportból áll (Kan-Suwa-Ko, Utsukushigahara, Kirigamine, Yabashira és a Yatsugatake). Az elmúlt évszázadok vulkáni tevékenysége nyomán a lávafolyások és lerakódott vulkáni törmelékes kőzetek több mint 1200 km²-t borítanak, az eddigi kilövellt anyag összterfogata meghaladja a 400 km³-t.

A Yatsugatake az ún. Fossa Magna (Nagy Árok) peremén terül el, ami egy Honshu szigetet átszelő, aktívan mozgó szerkezeti vonal – a Japán-tenger és a Csendes-óceán között. Maga a 30 km hosszan húzódó Yatsugatake két hegység részből áll: egy kevésbé meredek és alacsonyabb északiból és a meredekebb, 2899 m-ig emelkedő és inkább alpesi növényzettel borított déliből.

Olyan összetett vonulatról van szó, ahol összekapcsolódott, viszonylag ép és sokkal romosabb, lepusztultabb vulkáni kúpok, valamint eróziókoptatta lávadómok sorozata alkot hosszú hegységet. Az utolsó kitörések 600-800 évvel ezelőtt zajlottak az Észak-Yatsugatake Kitayoko hegyén, ami egyúttal az egyetlen, ma is aktívnak tekinthető vulkán a vonulatban.

Fürdő-fertő

A Japánban eltöltött évek alatt egyik fő szabadidős tevékenységünké nőtte ki magát az olyan fürdők látogatása, amikről a japánok közül is sokan csak annyit tudnak, hogy valamikor régen léteztek, ma viszont már tiltottak. Igen, a koedukált onsenekről van szó, amik valójában nincsenek betiltva, de új fürdők csak nagyon ritkán és különleges feltételekkel épülnek így módon.

Mikor Xavéri Szent Ferenc 1549-ben első keresztény missziójára érkezett japán földre, már akkor mélységesen megrendítette a japánok azon szokása, hogy férfiak és nők naponta fürdöztek közösen, ugyanabban a medencében. Akkoriban Európában még egészségtelennek gondolták a napi fürdözést is, nemhogy az erkölcsbe ütköző közös

**A GERINCTÚRÁNAK VANNAK
KÖNNYEBB SZAKASZAI IS,
de az elkeskenyedő élen néha csak
lovaglőülésben araszolva lehet továbbjutni**

FÜRDŐHÁZI NŐK
Torii Kiyonaga munkája (jobbra)

meztelenkedést. Xavéri első japáni missziója jóval kevesebb sikert is hozott, mint korábban más ázsiai részekben folytatott tevékenysége... Eleinte megpróbálták betiltani a keresztény hitre tért japánok rendszeres fürdését, de a nagy ellenállásra való tekintettel először kéthetenként, majd heti egy alkalomra engedélyezték azt. A japán beszámolók ugyanakkor mosdatlanak és kellemetlen szagúnak írják le a misszionáriusokat, ami ugyancsak megnehezíthette az evangélium terjesztését. Nem sokkal később a Tokugawa-sógunátus el is üldözte őket, és a japánok zavartalanul folytathatták korábbi tisztátalan tisztálkodásaikat.

A japán fürdőkultúra így könnyedén átvészelte az első keresztény beavatkozási kísérletet, de a ké-

sőbbi, Meidzsi császári reformok szintén európai ihletésű szabályozását is túlélte. Az 1950-es évek elején végül a parlament női képviselői – a háború utáni reformok által megerősödve – végül kiharcolták az újonnan épülő fürdők törvényben kötelező szeparálását. A már meglévőket, illetve a szabad fürdőket – melyek a természet lágy ölében, minimális kiépítettséggel, köztulajdonban üzemelnek – nem érintették a változások.

PIPERE

A fametszetek alapján tudjuk, hogy régen még a szeparált fürdők falán is volt egy kis nyílás, ami azt a célt szolgálta, hogy a szappant átnyújsák egymásnak a családtagok, mert akkoriban csak kevesen engedhették meg maguknak a külön-külön szappant. Ma már sok fürdő bekészíti a korlátlanul használható folyékony tusfürdőt és sampont, a jobb helyeken hajkondicionálót, borotvát, borotvahabot, hajszeszt, arcszeszt, hidratélókrémet és egyéb kozmetikumokat is adnak.

Honzawa – a legmagasabban, természetesen

A Yatsugatake derekán nyíló Honzawa onsen is természetes fürdő. Forrását még az Edo-kor végén fedezte fel egy arra járó vadász, Harada Genkichi, majd az ő fogadott fia, Harada Toyasaburo 1882-ben nyitott vendégfogadót a közelében. A fürdő nem egyéb, mint egy fából ácsolt terasz, ahol megszabadulhatunk a ruháinktól, és pár méterrel alatta egy sziklamedence, amelyet egyik oldalán fakilépővel láttak el. Egyszerű faragott faoszlop hirdeti a fürdő nevét és tengerszint feletti magasságát a medence tövében (hiszen az országban ez fekszik a legmagasabban, 2150 m-en).

Japán legmagasabb gyógyfürdője – egy olyan országban, ahol ezer kilométerekben mérhető az 1980-as évek fellendülő időszakában megépített, de azóta kihasználatlanul maradt aszfaltos utak hossza – megúsza, hogy a könnyen reklámozható attrakcióra és a minőségi gyógyvízre hivatkozva hatalmas szállodakomplexum épüljön rá. Mi azonban nem ússzuk meg, hogy idilli fürdőzésünket két japán kiránduló ne zavarja meg, akik bár udvaria-

san hajlongva, de levetkőznek, és bocsánatkéréseket rebegve bemásznak mellénk a minimelegedőbe. Ismerve a japán túrázók szokásait, úgy számolunk, hogy kibírjuk a vízben még azt a hat percet, amit ők általában felmelegedéssel töltenek, és a további négyet, amit a felöltözéssel.

Am ahogy eltűnnek a meredély mögött, még jóformán fel sem lélegzünk, máris egy nyolcfős férficsapat váltja őket. Udvariasan leülnek az öltözőteraszunkon, jelezve, hogy megvárják, amíg a két külföldi kimászik – akik úgysem ismerik a japán szokásokat, és – szentségtörő módon – biztos fürdőruhában mehettek be a medencébe... Már épp szólni készülünk nekik, mikor jelbeszédükből kiderül, minden tagjuk siket. A status quót megtörve, én szedelődzködöm előbb, ami viszont szavak nélkül is működik. A párom kimászását és felöltözését már udvariasan elfordulva próbálják meg elképzelni.

SZÖVEG ÉS KÉP: IRIMIÁS BALÁZS

A SHIRABISO-MENEDÉKHÁZ fa hirdetőtáblája és tűzifája

NYITOTT ÖLTÖZŐ és zsebkendőnyi sziklamedence várja a fáradt túrázókat (balra)

VÁRATLANUL MEGJELENŐ TURISTACSOPORT kelt pillanatnyi riadalmat bennünk, akik partraszállásunkkor végül udvariasan elfordulnak

ZARVAS GÁBOR

⊕ SZÖVEG: BUGYA BRIGITTA, KÉP: KÁLLÓ PÉTER

GRANDIÓZUS FORMÁK, NEMZETI AKARAT ITÁLIAI KÖNTÖSBEN

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA 150 ÉVES ÉPÜLETE

Az Akadémia épülete a polgárosodás igen fontos állomásának tekinthető. Terve és kivitelezése az Osztrák Császárság szorításában – a szabadságharc leverése után és a kiegyezés előtt – készült, egy olyan szellemi környezetben, ahol az épület stílusa nemcsak formai, de identitásmeghatározó kérdés is volt az ország számára

Növekvő városok, nemzeti feszültségek

Európa országait a 19. században a nagy birodalmak és a nemzetállamok létrehozása tartotta lázban. Az ipari forradalom, az urbanizáció robbanásszerű fejlődése és a polgárosodás folyamatosan pulzáló nagyvárosokat hozott létre. A gazdasági és társadalmi fejlődés sarkában pedig ott robotgott az építészet is: új épülettípusok születtek – ekkor jöttek létre a nagy múzeumok, városi operák, vásárcsarnokok, hivatalok –, melyek a technikai vívmányoknak köszönhetően az addig megszokottól sokkal grandiózusabb léptékben nőttek ki a városok táguló központjának újabb és újabb pontjain. A város-szerkezetet vizionárius mérnökök rendezték újra lenyűgöző rajzaikon: Párizs, Bécs, Budapest, vagy épp Drezda ekkor nyerte el máig uralkodó képét.

Az újrarájzolt városokon belül az egyes épületek arcát a historizmus,

A RÁNK LENÉZŐ SZOBROK,
a kariatidák a tudomány
jelképeit tartják kezükben:
a tudás almáját, a perga-
ment és a babérkoszorút,
valamint a művészet
szimbólumát, a hárfát
(balra fent)

**A DÍSZTEREM
IMPOZÁNS FALAI**
a régmúlt szellemét
idézik. A több mint
300 fős terem
a legkiemelkedőbb
események helyszíne,
minden májusban
itt ülnek össze
a Közgyűlés tagjai,
hogy meghozzák az
Akadémia legfontosabb
döntéseit

*Az újrarájzolt városokon belül
az egyes épületek arcát
a historizmus, vagyis a történeti
formák újjáélesztése határozta meg.*

vagyis a történeti formák újjáélesztése határozta meg. A dicső múlt monumentalitást és reprezentációt hordozott, kiérlelt formáival ezekkel a hön áhított tulajdonságokkal ruházta fel az épületeket. A 19. század elejétől a stíluszta ókori klasszicizmus, majd a román kor, valamint a gótika uralta a művészek és az építészek terveit, míg az itáliai reneszánsz újbóli felfedezését már gyorsan követte a különböző történeti formákat szabadon vegyítő eklektikus képzelet térhódítása a század utolsó harmadában.

Stílusok harca – a közakarat vétója

Az Akadémia épülete e Pest-Buda, majd Budapest városképét alapjaiban meghatározó időszak egyik fordulópontján jött létre – nem kevés szakmai és közéleti vita közepette. A tudományos és nemzeti szempontból is jelentős lépéshez – vagyis ahhoz, hogy a magyar tudósok hivatalos szervezetének méltó középületet emeljenek – 1860-ban zártkörű pályázatot hirdettek.

A meghívott építészekről a pályázat lebonyolítására Franciaországból hazahívott nemzetközi hírű szakember, Henszlmann Imre (1813–1888) elvárta, hogy neogótikus stílusban tervezzenek palotát az Akadémiának. Szerinte ugyanis a magyar nemzeti stílus problematikáját csak a csúcsívekben, csipkézett kőfaragványokban gazdag gótika tudja megoldani, mivel az ország történelmének legfényesebb korszakai a gótikához kapcsolhatók. Emel-

...voltak építészek, akik különböző történelmi korok formáinak egyidejű vegyítését pártolták, mások a magyarok keleti eredete okán a bizánci stílust szorgalmazták.

lett kiemelten fontos szempont volt, hogy a kor francia teoretikusai a gótikát francia eredetű stílusként határozták meg, vagyis mentesült attól, hogy gondolatiságában az osztrák elnyomó hatalommal kössék össze.

Ám a magyar közvélemény másképp gondolkodott: a gótikát továbbra is német stílusnak és az egyházi építészethez illőnek tartotta, míg egy középülettel szemben más stílust vélelmeztek. Épp ezért a gótika sem politikai, sem formanyelvi szempontból nem felelt meg a kor közgondolkodásában az Akadémia számára – így elvetették, és a vita tovább folytatódott a stílus kérdése körül: voltak építészek, akik különböző történeti korok formáinak egyidejű vegyítését pártolták, mások a magyarok keleti eredete okán a bizánci stílust szorgalmazták.

**A 35,5 MÉTER
MAGAS ÉPÜLET**
tetejéről lenyűgöző
a kilátás: egyik irányban
a Parlamentre, másik
irányban a Budai Várra
és a Lánchídra. A Székház
előtti téren tudománypopularizáló rendezvényeket,
például csillagászati
bemutatókat tartanak

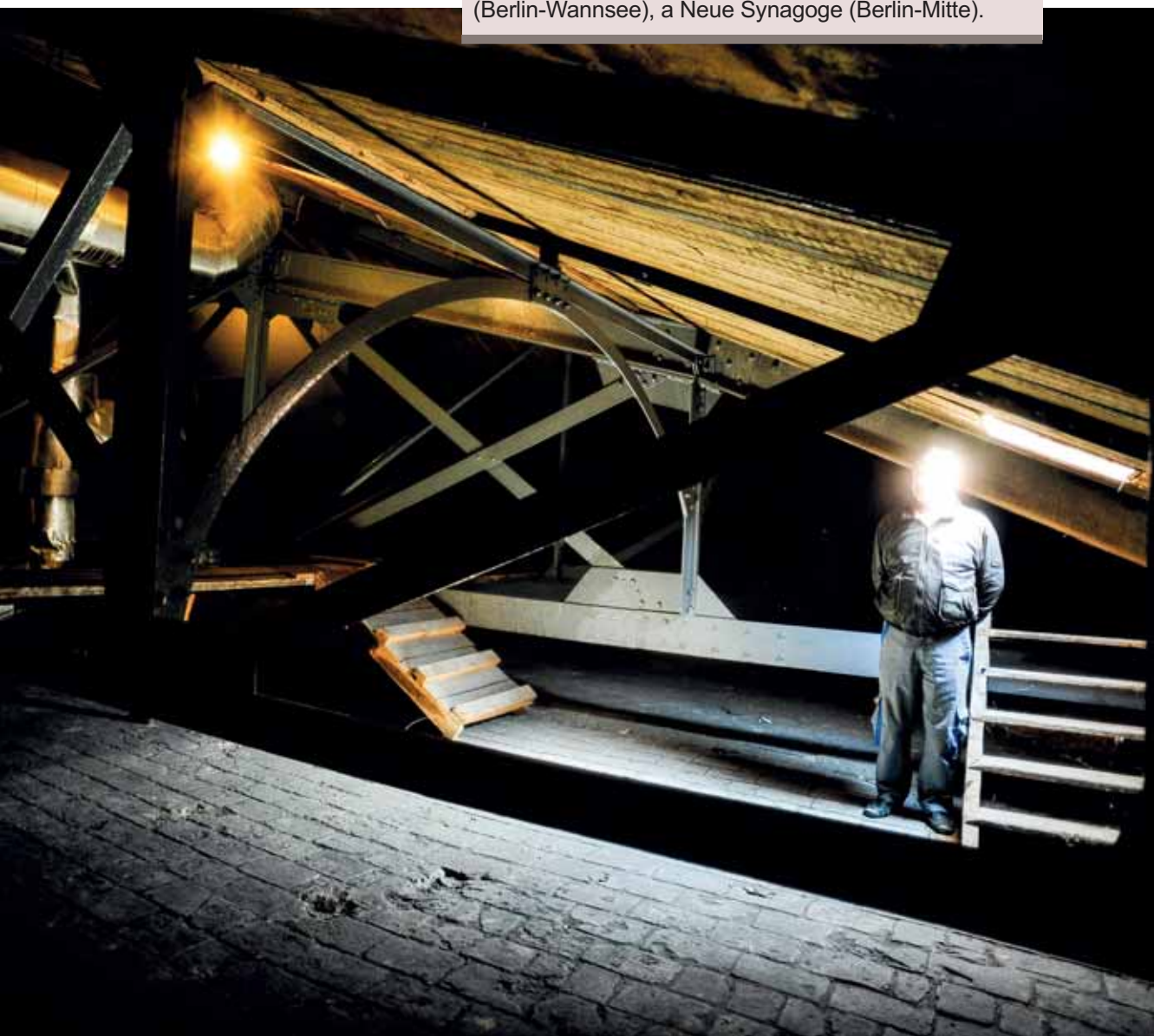

A VASGERENDÁZATÚ TETŐSZERKEZETET

Ybl Miklós tervezte az eredetileg fából készült, de egy tűzvész által elpusztított szerkezet helyére. A felülvilágító ablakokon keresztül természetes fényt kap a harmadik emeleti képzőművészeti gyűjtemény

A TERVEZŐ

Friedrich August Stüler építészeti tanulmányai végeztével itáliai és franciaországi tanulmányutakon ismerte meg a reneszánsz stílus minden apró részletét. Poroszországba hazatérve nagy építkezések vezetője, majd I. Miklós orosz cár felkérésére elkészítette a szentpétervári Téli Palota átépítésének terveit. Am a cár Stüler neoreneszánsz terveit elvetette, helyette inkább az eredeti, barokk és rokokó stílusban újjátalta fel a palotát, így az építész visszatért Berlinbe, ahol az itáliai reneszánsz nagy rajongója, IV. Frigyes Vilmos ült a trónon. Stüler hatalmas épületek sokaságát tervezte ekkor, és 1842-ben megkapta a királyi építész címet is. Leghíresebb munkái: a berlini Neues Museum, a St.-Jacobi-Kirche (Berlin-Kreuzberg), a Szépművészeti Múzeum (Stockholm), a Dorfkirche in Stolpe (Berlin-Wannsee), a Neue Synagoge (Berlin-Mitte).

A német királyi építész fővárosi kézjegye

A viták nem vezettek nyugvópontra, így végül a pályázatot az Építési Bizottság egy évvel később, 1861-ben újra kiírta. A tervek elkészítésére és a vitás kérdés lezárására két, a Monarchia területén kívüli neves építészet kértek fel: a Münchenben alkotó Leo von Klenzét (1784–1864) és a berlini Friedrich August Stüler (1800–1865). Klenze klasszicista épületet, míg Stüler itáliai reneszánsz stílusú palotát tervezett. A bizottság a neoreneszánsz terv mellett döntött, és ennek alapján építették fel az épületet 1862 és 1865 között – a későbbiekben neoreneszánsz stílusával híressé vált Ybl Miklós művezetése mellett.

A külföldi építészek felkérésének jelentőségét nem lehet eléggé hang-

A KELETI GYŰJTEMÉNY
az orientalisztika
tárgykörébe tartozó régi
és modern könyveket,
továbbá Magyarország
legteljesebb keleti témájú
folyóirat-állományát és
kéziratgyűjteményét őrzi

...a kész épület a főváros egyik etalonjává vált: neoreneszánsz stílusa hosszú időre meghatározta – elsősorban a nagy ívű karriert befutó Ybl munkásságán keresztül – Budapest középületeinek megjelenését.

súlyozni. Egyrészt ez egyfajta politikai gesztusnak is tekinthető, másrészt az Akadémia palotája a korszak magyar építészetének azon ritka példája, melyet nem magyar építész tervezett. Ráadásul a kész épület a főváros egyik etalonjává vált: neoreneszánsz stílusa hosszú időre meghatározta – elsősorban a nagy ívű karriert befutó Ybl munkásságán keresztül – Budapest középületeinek megjelenését.

A FÖLDRAJZ AZ AKADÉMIÁN

A másfél száz évvel ezelőtt a gyönyörű, Duna-parti székházban otthonra lelt Magyar Tudományos Akadémián a földrajzot, a tér tudományát a 20. század derekáig kizárólag híres akadémikusai képviselték. Olyanok, mint a honi földrajztudomány megalapítója, első akadémikusa és egyetemi professzora, a Magyar Földrajzi Társaság (MFT) alapító elnöke Hunfalvy János, a geológusként induló, de a magyar geográfiát a világ élvonalába emelő id. Lóczy Lajos, az inkább politikusként, kétszeri miniszterelnökként világhírűvé vált gróf Teleki Pál, illetve a természetföldrajz nagy öregje, a geográfiát a nagyközönséggel megszerettető Cholnoky Jenő, akinek földrajzi társasági elnöksége idején (1929-ben) született meg A Földgömb magazinunk.

A II. világháborút követően két fiatal geográfus, az emberföldrajzos Mendöl Tibor és a felszínalaktanos Bulla Béla gyarapította az akadémikusok táborát, akiket azonban – Cholnokyval együtt – a kommunista rezsim 1949-ben megfosztott tagságuktól, és a Magyar Földrajzi Társaság működését is betiltotta. Ugyanebben az évben számolták fel a Kelet-európai (korábbi nevén Gróf Teleki Pál) Tudományos Intézetet, és hozták létre – egyik utódként – a Földrajzi Könyv- és Térképtárat. Ebből létesítették aztán 1951-től – immár az Akadémia keretein belül – a Földrajztudományi Kutatócsoportot.

A kezdetben Koch Ferenc, 1954-től Bulla Béla, 1963-tól pedig Pécsi Márton igazgatta fiatal földrajzi műhely tudományos irányítását 1966-ig az Akadémia II. Társadalom- és Történettudományok Osztálya gyakorolta. Ekkor létrejött a X. Föld- és Bányászati Tudományok (ma: Földtudományok) Osztálya, ahová a geográfia jelenleg is tartozik.

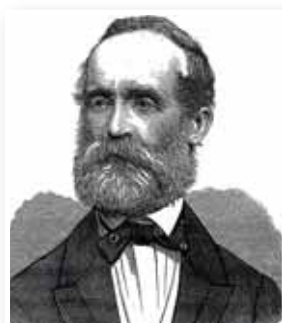
A kezdetben még csak 5–8 fős kutatói létszám a 60-as évek végére 20-ra, a negyedszázados jubileum évében (1976-ban) 40 fölé emelkedett – és közben, 1967-ben kutatóintézetévé vált az akadémiai intézmény. A szocialista évtizedek alatt pedig a geográfusok közül Bulla Bélát (1954-ben ismét), Pécsi Mártont és Enyedi Györgyöt választotta az Akadémia tagjai sorába.

A rendszerváltozást követően a „magyar földrajzi flotta zászlóshajójának kapitánya” (a Földrajztudományi Kutató Intézet igazgatója) a szociálgeográfia hazai atyja, Berényi István lett. Őt 1997-től a felszínalaktanos Schweitzer Ferenc, 2010-től pedig jelen sorok írója követte.

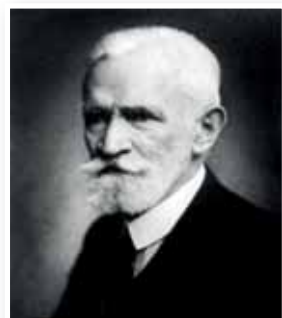
A közelmúlt átszervezéseinek eredményeként a változatlan országos és nemzetközi közfeladatokat ellátó akadémiai intézet létszáma megfelelődött, maga pedig 2012-től az MTA Csillagászati és Földtudományi Kutatóközpontjának részévé vált.

Az elmúlt negyedszázad során akadémikussá választott geográfusok közül ma Mészáros Rezső, Klinghammer István és ezen cikk írója vállal kiemelt szerepet a földrajztudomány érdekeinek akadémiai képviselésében.

SZÖVEG: KOCSIS KÁROLY

HUNFALVY JÁNOS

CHOLNOKY JENŐ

LÓCZY LAJOS

GRÓF TELEKI PÁL

A JÉGHEGY CSÚCSA

A Székház „parancsnoki hídja” az elnöki dolgozószoba, ahová a világhírű matematikus, Lovász László költözött be 2014 májusában. Az elnök nyitott, közvetlen személyiség, aki nem kis büszkeséggel beszél a magyar kutatók kiváló tudományos teljesítményéről: „Az Európai Unió legnagyobb, felfedező kutatásokat támogató rendszerében messze a magyar kutatók a legsikeresebbek a 13 új EU-tagállam kutatói közül. Az ezekben az országokban megnyert 107 pályázatból 47 munka magyar kutatóé volt az elmúlt hét évben. A nyertes pályázatok körülbelül egyharmada a Magyar Tudományos Akadémia kutatóhálózatában valósul meg, további közel egyharmada pedig olyan egyetemi kutatócsoportban, amelyet az Akadémia is támogat” – mondja az elnök.

„Sokan azt gondolhatják, hogy az Akadémia egyenlő a Székházzal, pedig ez csak a jéghegy csúcsa. Az Akadémia ugyanis egy hatalmas, 4000 embert foglalkoztató kutatóhálózatot működtet...

„Sokan azt gondolhatják, hogy az Akadémia egyenlő a Székházzal, pedig ez csak a jéghegy csúcsa. Az Akadémia ugyanis egy hatalmas, 4000 embert foglalkoztató kutatóhálózatot működtet, amely 10 kutatóközpontból – ezeken belül 39 kutatóintézetből – és 5 önálló kutatóintézetből áll. Ezek költségvetési támogatása 2014-ben megközelítette a 25 milliárd forintot” – mondja Török Ádám közgazdász, az MTA főtitkára. A kutatóintézet-hálózatban tavaly több mint kétezer

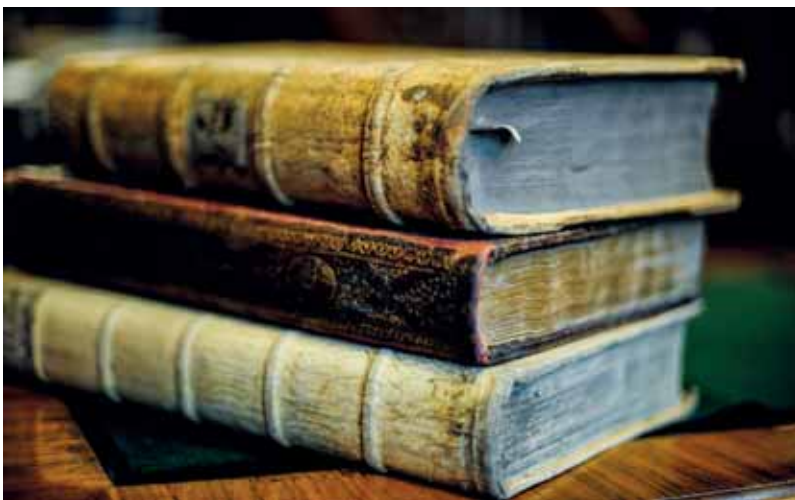
olyan publikáció született, amelyeket rangos szaklapok közöltek.

„Az Akadémia összetettségét, sokszínűségét akár két épület is jelképezhetné: ha a 150 éves Székház van a skála egyik végén, akkor a nem egészen 2 éves Természettudományi Kutatóközpontot találjuk a másikon. A 21. századi technológiával felszerelt központban 250 világszínvonalú laboratórium-ban folynak anyagtudományi, környezetvédelmi és a gyógyítást szolgáló felfedező kutatások” – mondja Lovász László.

Mindez jól jelzi a legnagyobb tudományos köztestület, a Magyar Tudományos Akadémia súlyát és vezető szerepét a magyarországi alapkutatásokban. A két vezető azonban nyíltan beszél a problémákról is: erősíteni kell az alkalmazott kutatásokkal, innovációval való kapcsolatokat, szorosabbra kell fűzni az együttműködést az egyetemekkel, és csökkenteni kell a hazai kutatók elvándorlását. „Jó jel, hogy az elmúlt három évben folyamatosan nőtt a 35 év alattiak, a nők és a PhD-fokozattal rendelkezők száma az MTA kutatóhálózatában” – mondja a főtitkár.

LOVÁSZ LÁSZLÓ,
matematikus,
a Magyar Tudományos
Akadémia elnöke

KÖNYVRITKASÁGOK
Az 1861-től működő
Kézirattár 1954-ben
egészült ki a Régi Könyvek
Gyűjteményével. A 1800
előtt kiadott könyvek
mellett megtalálhatók többek
közt Arany, Vörösmarty és
Radnóti kéziratai is

FELFEDEZŐK® NAPJA

Május 9-én Török Ádám,
az MTA főttkára adja át
**A MAGYAR FELFEDEZŐ
NAGYDÍJÁT**
a Felfedezők Napján

TÖRÖK ÁDÁM, közgazdász,
a Magyar Tudományos
Akadémia főttkára

Ezekhez a változásokhoz társadalmi összefogás és politikai akarat is szükséges, ezért az új vezetés szerint alapvető fontosságú, hogy a kutatók eredményeit rendszeresen megismerhesse a nagyközönség és a döntéshozók is. A tudománynépszerűsítő események egyik központi helyszíne a Székház, ahol a korábbiaknál is több ismeretterjesztő előadást, bemutatót terveznek. Az első látványos akciót a márciusi napfogyatkozásra időzítették, amikor közel kétezer embert vonzottak az épület elé telepített távcsövek. Megújul a novemberi Magyar Tudomány Ünnepe is, amikor két héten át kifejezetten a laikus érdeklődőknek szerveznek előadásokat. Addig is több vezetett látogatás, filmvetítés, időszakos kiállítás és koncert lesz a Székházban, érdemes tehát figyelni a www.mta.hu oldalait. A rendszeresen látogatható kiállítások közül a földrajz szerelmeseinek különösen érdekes lehet a hazai Kelet-kutatás alapkönyvtáraként számon tartott Keleti Gyűjtemény, ahol egyebek mellett török, héber, tibeti, mongol, arab, perzsa kéziratok találhatók, és számos magyar Kelet-kutató kéziratot is gondozzák.

„Úgy szeretnénk bemutatni a tudomány eredményeit, hogy azokból a tudományos módszer lényege is kiderüljön. Megpróbáljuk érzékelteni, milyen fantasztikus dolgokra képes a tudomány, de azt is, hogy hol vannak a határai. Aki ezt megérti, látni fogja, hogy mi a különbség tudomány és áltudomány között” – mondja Lovász László. ☺

Megújul a novemberi Magyar Tudomány Ünnepe is, amikor két héten át kifejezetten a laikus érdeklődőknek szerveznek előadásokat.

 Gazdasági rádió FM 105.9

CSÜTÖRTÖKÖNKÉNT 16.35-KOR

A rádióban vendégünk a témáról:
SIMON TAMÁS,
az MTA Kommunikációs
Főosztályának vezetője

Korábbi műsoraink meghallgathatók:
www.afoldgomb.hu/radio

FELFEDEZŐK®

NAPJA

KUTATÓEXPEDÍCIÓK
FESZTIVÁLJA

2015. MÁJUS 9.

SZOMBAT

10.00–19.00

MILLENÁRIS

D. CSARNOK

ŰRKUTATÁS

PLANETÁRIUM

GYERMEKPROGRAMOK

BARLANGOK 3D-BEN

NAPISKOLA A HIMALÁJÁBAN

TŰZHÁNYÓK VILÁGA

NYEREMÉNYEK

HETPRÓBA
FELSZÍNFEJLŐDÉS-KUTATÁS

ÁLLATSIMOGATÓ

RAJA AMPAT MADÁRVILÁGA

FÖLDTANI KUTATÁS

MARS-KUTATÁS

PEDALOCAFE

JÁTEK

WWW.FELFEDEZOKNAPJA.INFO

KLÍMAKUTATÁS

KULTURAMENTÉS

KAJAKKAL EURÓPA KÖRÜL

CURIOSITY

ŐSFÖLDRAJZI KUTATÁS

ATACAMA-EXPEDÍCIÓ

FELSZÍNFEJLŐDÉS-KUTATÁS

PET KUPA

KÖZÉPPONTBAN

A VULKANOK

GLECCSEREK KÖZÖTT

ATLANTISZ NYOMÁBAN

VITORLÁZÁS A SARKKÖRÖN

KUTYASZÁNNAL ÉSZAKON

INGYENES BELÉPÉS

FÖLD ALATTI EXPEDÍCIÓK

Kiemelt szakmai támogató:

Szakmai támogatók:

Programtámogatók:

Médiatámogatók:

⊕ KÉP ÉS SZÖVEG: LANTAI-CSONT GERGELY

KÖVEM, KÖVEM, MONDD MEG NÉKEM!... DRÁGAKŐ-KERESKEDELEM KELET-AFRIKÁBAN

Álljunk meg egy elegáns ékszerbolt kirakata előtt, és tegyük a kezünket a szívünkre: ugye nem az jut eszünkbe, hogy milyen regényes utat jártak be a nemesfém foglalatba zárt apró, színes drágakövek?! Legkevésbé pedig arra gondolnánk a mesterien csiszolt szépségek láttán, hogy az ezen szerzett hasznot egyes kitermelő országokban fegyveres konfliktusok finanszírozására fordítják. Pedig a kövek hosszú és nemritkán piszkos utat tesznek meg, mielőtt egy kecses nyak díszévé vagy féltett kincsé válnának...

Három napig tartó zötykölődés után késő este érkezem a kenyai–tanzániai határra. Utam Egyiptomtól Kongóig vezet, keresztül Kelet-Afrika vadregényes országain. A megelőző napokban hatalmas esőzések voltak errefelé. A kocsi hosszú órákon át vánszorgott a csúszós, sáros úton, gyakran csak helyiek népes serege tudta átsegíteni egy-egy mélyebb dagonyán. De nem a sár okán jöttem: a maszáj pásztorok és drágakövek földje vonzott idáig.

Nomád drágakőfutárok

Namanga főterén van találkozóm két férfival. Egyikük faluőr, másikuk már a városba költözött, valamivel jobb módú, családos ember. Uman és Sajanga nagy tiszteletnek örvend a környékbéli maszajok körében. Segítségükkel fogom bejárni a környék maszáj közösségeit, több napot töltök helyi családokkal, hogy a 21. századi modernizálódó Afrikában élő, jobbára törzsi táncaikról híressé vált nomádok életéről többet megtudjak.

A maszajok kunyhóikat akáciaágakkal rakják

MIDDLEMAN

A maszáj drágakő-kereskedő épp egy nagy zsák rubint szállított a dél-afrikai fehér üzletember asztalára

körül: jól jönnek a veszedelmes tüskék, mert hiénából és oroszlánból nincs hiány erre felé. A szűrős gallyak védik a háziállatokat, kár is lenne a kecskéért, aminek tejéből szegényes, puliszkaszerű ételt készítenek az asszonyok. A törzs életében nagy szerepet játszik egy lopótökből készült, színes bőrdarabokkal és díszekkel felaggatott szállítóeszköz, a kalabash. Az edény sajtárként éppúgy helytáll, mint a fogmosáshoz használt szén tárolásakor, de a másus is ebben rázza össze a jósláshoz használt kagylóit, és nemritkán drágakövek is csörögnek a tök-edény mélyén.

Alig találkozom férfiakkal a kunyhók környékén, a legtöbben a bányáknál vannak. Ők azonban nem hétköznapi bányászok, hanem közvetítőként dolgoznak: magukat csak „middleman”-nek nevezik. Felvásárolják a helyi, gyakran családi vállalkozásként működő bányák tulajdonosaitól a tört drágakövet, majd a szavannán átvándorolva eljuttatják azt a nagyobb városokba, ahol főleg ázsiai és dél-afrikai kereskedőknek értékesítik. Égek a vágytól, hogy a kő útját a tengődő bányászok piszkos markától a városig végigkövessem, ebben pedig Uman unokatestvére, Susu van segítségemre.

A DRÁGAKŐ – KONTINENSUGRÁS ELŐTT

Egy sikátor aljában nyíló egyszobás irodában ázsiai felvásárló fogadja a többnyire maszaj kereskedőket, és a szebb példányokat felvásárolja

CSODÁS DARAB
Maszáj férfi vizsgálja
egy kivételesen
nagyak számító
tanzanitdarab
tisztaságát
és színjátékát

Tanzánia ékköve

A harmincas évei végén járó, maszáj származású, de hagyományait már alig őrző kenyai férfi nagy lelkesedéssel mutatja drágakőgyűjteményét; van itt minden, amitől egy geológus szeme felcsillan: citrin, akvamarin, turmalin, rubin, zafír, smaragd, ametiszt – és a még több tucat ásvány mellett elővillan egy igazi ritkaság, a maszájok tisztelt és sze-

retett drágaköve, a tanzanit, melyet csak egészen később, 1967-ben fedeztek fel, ráadásul maguk a nomád, állattartó maszájok! A legenda szerint Tanzániában, a kenyai határhoz közel, a Kilimandzsáró lábánál akkoriban alaposan leégett a szavanna, és a maszájok a tűz után valami fényesre lettek figyelmesek a barna talajban.

Az égszínkéék drágakő valójában a zoizit nevű ásvány kék változata: eredetileg így is hívták, a tanzanit nevet csak később kapta. A névváltozás oka kettős volt: egyrészt az angol neve kiejtve az öngyilkosság szóra hasonlít (zoisite/suicide), ami már csak kereskedelmi megfontolások miatt sem szerencsés, másrészt a névvel szerették volna kifejezni

a lelőhely egyediségét. A drágakő ugyanis rendkívül ritkának számít, és kizárólag Tanzániában lehet. Kereskedelme szinte teljesen Arusha városára korlátozódik, és majd' minden példány maszáj kereskedőkön keresztül jut el a felvásárlókhoz. Karakteres színét csak hőkezelés után éri el, igaz, ehhez ma már nem kell tüzet gyújtani a szavannán.

Megélhetési kincskeresők

Susu megígérte, hogy megmutatja, milyen egy tradicionális kelet-afrikai drágakőbánya, ezért másnap felkerekedünk, hogy meglátogassuk a környék számos fejtésének egyikét. A pár méter mély, föld alatti gödörben tíz férfi dolgozik a 40 °C-os hőségben. Az idős bányatulajdonos szomorúan meséli, hogy csak nagyon ritkán találnak igazán értékes követ.

– Néha előkerül ugyan egy-egy zöld turmalin, de az ára olyan alacsony, hogy az a megélhetéshez kevés. Egyszer találtunk ugyan egy többkilós rögöt – meséli az öreg –, de az indiai felvásárló alaposan becsapott, és sosem fizette ki. Utoljára a közeli Mombassa kikötőjében látták, ahol hajóra szállt, és felszívódott – eleveníti fel a balul elsült üzletet.

A BÁNYÁBAN

Maszáj bányász robbanóanyagot készül elhelyezni egy 30-40 méter mélyen futó járat frissen elkészült furatába

(balra)

A legtöbb kelet-afrikai kis bányában a tulajdosok maguk is dolgoznak. Megfeszített erővel váják – ha olykor telik rá, robbantják – a sziklatömböket; eszközeik kezdetlegesek, néhol csak kalapácsból és vasrúdból áll a szerszámkészlet. A jobb módúak már megtehetik, hogy generátorról elektromos fúrót működtessenek, és néhanapján kerül puszkapor is.

ROBBANTÁSI SEGÉDLET

A felszínen közben a fojtóanyagot készítik elő a robbantáshoz. A bányatulajdosok csak ritkán engedhetik meg maguknak a luxust, hogy robbanószerrel dolgozzanak, többnyire csákány és kalapács a kitermelőeszköz

Az idős bácsi tovább mesél a bányászéletről:

– A munkások alapbére, hogy enni kapnak és a bánya mellett felállított sátorban alhatnak. Ezt biztosítanom kell, akár van eladás, akár nincs. Sajnos épp előző héten kellett elküldjem vagy tucatnyi emberemet, mert már nem tudtam őket etetni. Ha van bevétel, annak a fele engem illet, mert az én területemen folyik a termelés, a másik felén a bányászok osztoznak – magyarázza. – Ebben a bányában már vagy három hónapja nem volt számottevő lelet.

Ha már itt vagyunk, Susu mintegy 20 dollárnak megfelelő kenyai schillingért vásárol a tulajtól egy zöld turmalint. A kővel a tarsolyunkban állunk tovább, hogy átlépjük a kenyai–tanzániai határt.

Minden a kőről szól

Pár órás autózás után érkezünk meg a tanzániai Arushába – nem túlzás azt állítani, hogy ez a kelet-afrikai drágakő-kereskedelem origója. A zsúfolt központban már vár rám Susu helyi kereskedőbarátja, Msili. Az egész környék drágakőházban ég, nemcsak a város néhány tízezer lakója, de a környékbeli falvak népe is mind valamilyen módon részesei a drágakőbiznisznek. Egyesek a masszajokhoz hasonlóan a bányákból igyekeznek beszállítani a köveket, mások eladnak, csiszolnak, vagy ügynökösködnek. De a város a szerencsevadászok és csallók Mekkája is.

AFRIKÁBÓL ÁZSIÁBA
Tanzániában kevés követ csiszolnak: az eszközök és a szakképzés itteni hiánya miatt inkább a fő megmunkálóhelyre, Indiába szállítják. Az arushai férfi a kevés kivételek egyike (jobbra)

Felemás érzésekkel nézek keresztül a hömpölygő tömegen; a turistákat gyanús alakok – csalók és feketén kereskedő helyiek tömkelege – állja körül. Bevett szokás, hogy az emblematis tanzanit helyett színes, tört üveget adnak el a gyanútlan vevőknek. A legtöbb külföldi vásárló ékszerhez való követ csiszoltna belőle, és csak hazaérkezve szembesül azzal, hogy amit rásóztak, értéktelen kacat.

SÉTA KÖZBEN
Az utcán egy férfi zsebéből egy marék citrin kerül elő
(balra fent)

 Gazdasági rádió FM 105.9
CSÜTÖRTÖKÖNKÉNT 16.35-KOR
A rádióban vendégünk a témáról:
LANTAI-CSONT GERGELY
Korábbi műsoraink meghallgathatók:
www.afoldgomb.hu/radio

A zsúfolt belvárosból a szállásom irányába sétálva egy kevésbé forgalmas utcába tévedek, ahol több száz maszáj gyűlt össze, hogy a többnapos járóföldről hozott drágaköveiket – főképp tanzanitot – válogassák, osztályozzák. A seregnyi, piros és lila leplekbe burkolt ember asztalok mögött ülve vagy állva méregeti, tapogatja a köveket, hol ócsárolva, hol méltatva a másik portékáját.

Hangoskodásra, már-már üvöltözésre leszek figyelmes. Egy apró üzlethelyiség előtt maszájok tucatjai állnak sorban, bent pedig egy kínai férfi hosszú késsel a kezében hadonászva licitál a számára becses kövekre. A gyenge minőségű drágakövek gazdáit kíméletlen határozottsággal hajtja el. Az üzlet végeztével az árusok lassan felszívódnak, ő pedig szárított banánnal kínál, és elmagyarázza: erős

fény elé téve a köveket, szempillantás alatt meglátható, hogy van-e benne törés, sérülés, vagy egyáltalán, valódi-e.

A drágakövek többségét ázsiaiak vásárolják fel, és Indiában csiszolják a megfelelő formára. Ekkorra nő meg igazán az értékük, ilyen állapotban jutnak el az európai vagy az amerikai piacra, ahol nyakláncok, fülbevalók, gyűrűk ékes-

ségei lesznek. A köveknek csak csekély részét csiszolják és adják el Afrikában, ahol nemcsak piti utcai kereskedők foglalkoznak a felvásárlással; a város túloldalán, szögesdrót kerítés mögött talál védelmet az egyik legnagyobb dél-afrikai felvásárló, akinél nagy tételben zajlik az üzlet. Ott jártamkor majdnem 10 kiló rubin cserélt gazdát pillanatok alatt.

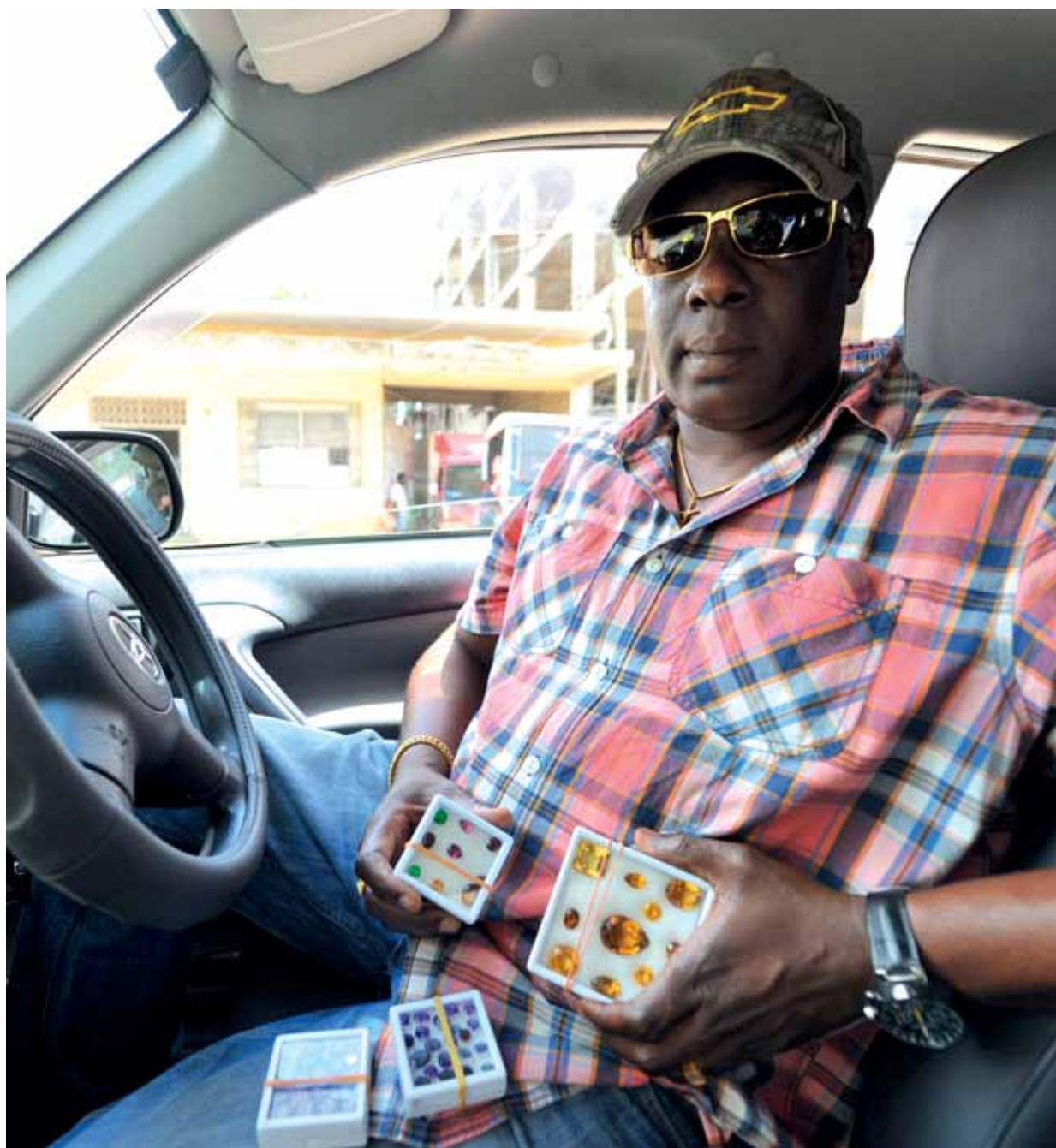

NYÍLT SZÍNI MUSTRA
Apróbb tanzanitköveket válogatnak az utcai maszáj kereskedők

BIG BOSS
„Irodájában”, azaz terepjárójában mutatja csiszolt köveit (jobbra)

A CIKK MEGJELENÉSÉNEK TÁMOGATÓJA
AZ STA TRAVEL – STATRAVEL.HU

A dél-afrikai kereskedőtől kilépve, egy fekete terepjáró gördül elém; aranykeretes napszemüveget hordó fiatalember száll ki belőle – egy pillanatra megfagy körülöttünk a levegő.

– A „Nagyfőnök” vagyok – mutatkozik be kedvesen. – Úgy hallom, a kövek érdekelnek – folytatja előzékenyen, és autójába invitál.

A mozgó irodaként is szolgáló terepjáróban mérleg, átvilágító lámpa és minőségi csiszoltkő-válogatás

fogad. Magyarázom, hogy nem a vásárlás miatt vagyunk itt, de a „Nagyfőnök” ennek ellenére is nagy odaadással kalauzol végig munkásságán, miközben nem győzi hangsúlyozni, hogy ő az első számú utcai kereskedő a városban. Búcsúzóul – tekintélye és nagyvonalúsága jeléül – csapatunk hölgytagját egy csiszolt ametisztel ajándékozza meg. Mivel ingyen volt, megnyugodhatunk, hogy ennek az árából biztosan nem lesz Kalasnyikov-lövedék. ☺

⊕ SZÖVEG ÉS KÉP: MORVAI SZILÁRD

A PUSZTADOKTOR

Először éjszaka akartam körbejárni a helyet, amikor elcsendesednek az itt lakó állatok, és a madarak szellemei visszatérnek ide. Egy számadat jár a fejemben: vajon hány madarat sikerült eddig meggyógyítani? A Doki tudná, ha eszébe jutott volna feljegyezni, de nem számolta. És ha lenne is listája, ugyan honnan tudná, hogy a természetbe visszaengedett madarak hány utódnak adtak életet a hosszú évtizedek alatt?...

A Hortobágyi Madárkórház sötét folyosóján sétálok. Jobbra a kórtermek, balra a látványkórház nagy üvegablaka. A kórtermekben kezelés alatt álló madarak várják a holnapi napot, a gyógyulást. Szárny- vagy lábsérüléssel, áramütéssel, mérgezéssel, lött sérüléssel és számtalan egyéb okból keletkező sebbel, belső sérüléssel kerülnek ide. Ezek tetemes részét emberi létesítmények és gyakran szándékosság okozzák.

RAGADOZÓ A KÉZBEN

A madarak kezelése egyszerre igényel ügyességet és erőt. E saskarmok egy nem szakképzett ember kezében akár maradandó sérüléseket is okozhatnak, a rámarkolás után hatalmas erővel szorítják tovább a prédát – és az épp egy végtagunk is lehet. A görcsös szorítás pedig nem enyhül, hiszen a természetben sem adhat esélyt a zsákmány menekülésére

MADÁRGYÓGYÁSZAT-LESEN

A látványkórház üvegablakán át a látogatók megtekinthetik a kezeléseket. Gyakran egész családok nézik végig a hosszabbra nyúló műtéteteket is, néma csendben (jobbra)

A lehetőségek

A Hortobágyi Madárkórház Alapítvány komplex tevékenységet végez: ennek egy része a madarak szakszerű ellátása, gyógykezelése. Mellette kiemelten fontos a modern madárvédelmi eszközök bemutatása, népszerűsítése és az oktató, környezeti nevelőmunka.

A Hortobágyi Madárpark teljes területe másfél hektár. Itt találhatóak a Madárkórház épületei is, lehetővé téve a sérüléssel bekerült madarak zárt térben kezelését és a kórtermekben történő elhelyezését.

A Madárkórházból három út vezet tovább. A legsúlyosabban sérült madarak életét gyakran a gyors és szakszerű állatorvosi beavatkozás sem tudja megmenteni, hiába minden erőfeszítés, emberfeletti munka. A szerencsésebbek életben maradnak,

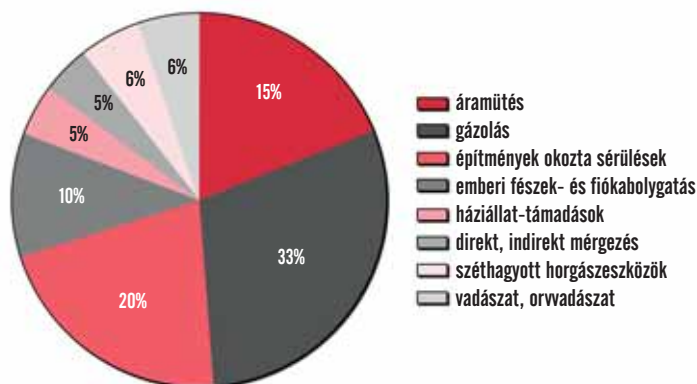
de tartós sérülésük miatt képtelenek a természetben az önálló életre. Ezek itt, a kórház röpdéiben kapnak majd helyet, miután sérüléseiket szakszerűen ellátták és állapotukat stabilizálták. Ez fél életet jelent számukra. Fajtársaik és más madarak közt élhetnek a természeteshez hasonló „társasági” életet. Amennyiben a tartósan sérült egyedek szaporodnának, úgy fiókákat vagy tojásaikat vad madarak fészkeibe helyezik ki, szaporulatukat vadon élő fajtársaik gond nélkül felnevelik, és a „többlet” az állományok megerősödését, biológiai, genetikai értelemben vett sokszínűségét segít fenntartani. A legjobb esetben pedig teljes gyógyulásukat követően visszaengedik a madarakat a természetbe, ahol tovább élhetnek, szaporodhatnak.

SÜRGŐSSÉGI ELLÁTÁS

A Madárkórház falai közt az éjszakába nyúló kezelés sem megy ritkaságszámba. A sérült madarak diagnosztizálása és gyors ellátása nem tűrhet halasztást! Az önkéntesek ebből a munkából is aktívan kiveszik a részüket

A MADÁRKÓRHÁZBA KERÜLÉS EMBERI EREDETŰ OKAI

A legnagyobb veszélyforrás a gázolás, a járművekkel és építményekbe ütközés, valamint az áramütés

Szünetmentes állatmentés

Az intézmény vezetője Dr. Déri János, a Pusztadoktor. Munkáját nyolc főállású kollégája és több mint száz önkéntes segíti. Utóbbiak szolgálatuk idején egy különálló épületben laknak, ahol kipihenhetik a fáradalmakat: több száz sérült madár gondozásáról és tisztántartásáról van szó: fertőtlenítésről, etetésről, guanóeltakarításról. A munka hajnalban kezdődik, és gyakran a másnap hajnali órákig is elnyúlik.

A bekerülő madarak ellátását idény jellegű tényezők és egész évben előforduló sérülések indokolhatják. Tavaszi időszakban például a fészekből kiesett fiókák gyakori etetését egy többfős önkéntes csoport végzi. A mérgezett, elgázolt, áramütött, vezetéknek repült, meglőtt betegek műtése és ellátása viszont idénytől független, egész éves munka. Évente átlagosan 500 sérült madár érkezik. Ez persze csupán a jéghegy csúcsa. A sérült állatok leggyakrabban oszlopok tövében, a szántásban, esetleg a tarlón végzik, vagy egy róka viszi el őket az első éjjel. Rengeteg énekesmadár pusztul el rosszul tervezett kéményekben, elektromos kapcsolószekrényekben, amikből e kisméretű élőlények nem találnak kiutat.

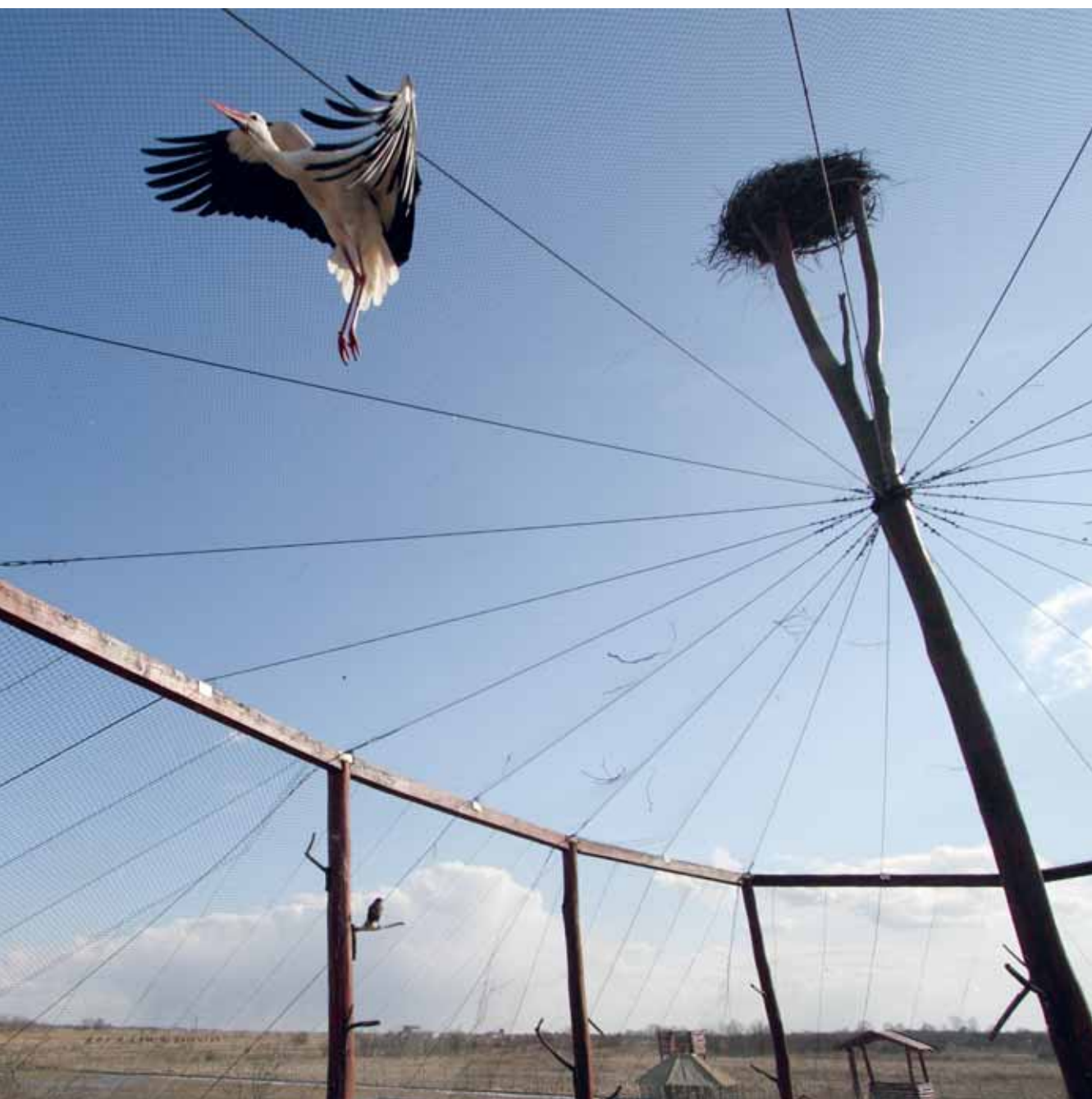
Folytonos figyelem

A madarak kezelésének rendjét és szükségességét Déri doktor határozza meg. A gyógyítómunka egy részét a látogatók is figyelemmel kísérhetik a látványkórház méretes üveglablakán keresztül. Sokan akár többórás, komplikált műtéteket is végignéznek, ami első hallásra meglepő lehet. Ám, aki látja, hogy egy állatnak milyen sérüléseket okozhatnak a mindennapos eszközeink – például egy gépjármű –, bizonyára empátikusabbá válik...

A kezelések közti időt a madarak olyan kórtermekben töltik, amelyekből nem látnak ki. Fajtól függően a vadon élő állatok ugyanis más-más módon reagálnak az ember jelenlétére. A fokozottan stresszérzékenyek gyógyulását jócskán elősegíti, ha kizárólag egyedül, fajtársaikkal vagy más madárfajok képviselőivel mulatják idejüket. Embert csak etetéskor és kezelés közben látnak. Ám a tükrös üvegnak hála, a kezelőszemélyzet nyomon követheti a lábadozó madár viselkedését. E megfigyelések is a gyógykezelés szerves részét képezik.

A gyógyulófélben lévő vagy már teljesen felépült madarak helye két tágas röpdre, ahol már a természetes közeghez hasonló módon kell élniük. Mellettük elszórtan, kisebb röpdékben fajonként, csoportba rendezve élnek például a ritka bagolyfajok vagy épp a varjúfélék. A röpdék mérete is meghatározó, bizonyos egyedek a gyógyultság mértékétől függően kapnak több teret. Két dologban azonban minden röpdre hasonlít: szökésbiztosnak kell lennie, és egyik sem veszélyeztetheti a betegek, valamint a személyzet testi épségét.

SZEMMEL TARTVA...

A pusztai hangulatot idéző kórterem tükrös üvegein át a madarak zavartalanul megfigyelhetők a személyzet és a vendégek számára. Sok madárfaj számára a nyugalom és a gyors gyógyulás csak így biztosítható (balra)

MAJDNEM SZABADON...

Szabadon engedés előtt álló és tartósan sérült madaraknak egyaránt otthont ad a Madárkórház legnagyobb röpdéje. Megépítése és folyamatos karbantartása nem kis feladat...

**Dr. Déri János és csapata ezúton is
köszöni az adományozók támogatását!**

MADÁRKÓRHÁZ ALAPÍTVÁNY

Adószám: 18557899-1-09

Honlap: madarpark.hu/egyszazalek

www.facebook.com/madarpark

E-mail: pusztadoktor@t-online.hu

Cím: 4071 Hortobágy, Petőfi tér 6.

TARTÓSAN SÉRÜLT URÁLI BAGOLY

Solymáshagyományok szerint szerepel ismeretterjesztő rendezvényeken.

Szelíd, az embertől nem fél, simogatható, könnyen fotózható és nem utolsósorban aranyos!

TÁVOZÓBAN

Mérgezésből meggyógyított, öreg parlagi sas szabadon engedése. A Hortobágyi Madárkórház arra törekszik, hogy az ember okozta sérülésből felgyógyult madarak visszatérhessenek természetes élőhelyükre (jobbra fent)

Visszavezetés

A gyógyult madarak visszavádítása igen komoly szakértelmet igénylő feladat. Taktikai játszmák sora ember és vad madár közt. Korántsem elegendő ugyanis, hogy a madár fizikailag gyógyult legyen. Vissza kell rázódnia a természetben uralkodó körülményekbe. Kint, a vadonban senki sem fogja etetni. Az ember nem jó barát lesz, hanem talán újra egy veszélyeztető tényező.

A madarak a vadítóröpdében szép lassan egymástól tanulják el azokat a viselkedésformákat, amiket szabadon engedésük után alkalmazniuk is kell majd. Meg kell tanulniuk megvédeni zsák-

mányukat, és tudniuk kell harcolni a territóriumukért is. A ragadozó madaraknak – amennyiben a gyógykezelés hosszabb időt vett igénybe – szinte újra meg kell tanulniuk vadászni. Ennek koordinálása orvosi értelemben is nagyon komoly feladat, a személyzet részéről pedig rengeteg megfigyelési munkát is igényel.

A tartósan sérült, szárnyaszegett, végtagját vesztett madarakat sem altatják el. Szelídítve ugyan, de tovább élnek, foglalkozásokon és ismeretterjesztő bemutatókon vesznek részt. ⊕

⊕ SZÖVEG ÉS KÉP: ERDÉLYI ESZKIMÓ PÉTER

PALOTÁZÁS

BÁNFFYHUNYAD EGEKBE SZÖKŐ TETŐI

Piszkos pénzből épült, nevetségesen csiricsaré, gőgös építmények, amelyek analfabéta milliomosok tulajdonában vannak. Sok helyi gádzsó jellemzi így Bánffyhunyard cigánypalotáit. A bírálók túlnyomó többsége azonban értetlenül áll e rohamtempóban terjedő szurreális jelenség előtt, amely ráadásul félelmetes jövőképet sejtet.

A paloták súlyos titkokat őriznek, és tulajdonosaik még kívülről sem engedik lefényképezni azokat, arról nem is beszélve, hogy gádzsó csak akkor teheti be a lábát ilyen villába, ha munkásként dolga van benne

Picu bácsi aranypalotája

– Most meglátja, hogyan mulatunk mi, cigányok a nagy ünnepeinkkor – mondja Rézműves Picu Toto, a legbefolyásosabb helyi klán feje, akivel a nyáron barátoktunk össze. Épp az unokája esküvőjére igyekszünk. Engem azonban a családi esemény helyett az ünnepekkor életre kelő, színpompás palotáik érdekelnék. Miután Picu bácsi meggyőződött arról, hogy nekem valóban tetszenek a „mézeskalács házaik”, megigazítja óriási kalapját, megpödrí nagy bajsztát, majd lelkesen beszélni kezd büszkeségeikről.

– Ezeket a villákat két okból építjük. Egyrészt a gazdagságunkat mutatják, azt, hogy mi is képesek vagyunk olyasmire, amire a gádzsók, másrészt itt üli meg népes családunk a nagy ünnepeket – magyarázza a paloták külsejét és feladatait.

A villák az év nagy részében üresen állnak, a nagycsaládok a mellettük szerényen meghúzódozó kis házaikban laknak.

ARANYÉLET

Az aranyozás súlyos jelenléte a műkutyával és egyéb díszítéssel szürreális, de pontosan illeszkedik a háziak világképebe

A villák az év nagy részében üresen állnak, a nagycsaládok a mellettük szerényen meghúzódo kis házaikban laknak. Az ünnepeken azonban a palotákat megszállja a főleg Nyugat-Európában élő rokonság...

Az épületek belseje lenyűgöző: mindent arany borít, a szobákat életnagyságú porcelánkutyák, Siva főisten szobrai és gyöngyházzsínű műanyag hattyúk ékesítik, a mennyezetről pedig eurót vagy amerikai dollárt jelképező csillárok világítják be a teret. Amint belépünk a nagyterembe, Picu bácsi az aranyozásról mesél.

– Az arany sok jelentése van, hiszen a Nap lakozik benne, és ráadásul a gazdagságot juttatja az ember eszébe. Fenséges, csodálatos, igéző. Szóval, jólesik az embernek élveznie, szeretteit benne látnia. Szép és biztonságot sugall – foglalja össze szinte költői szókinccsel az arany szerepét a cigányok életében, miközben hangosan letorkolja feleségét, akit a kíváncsisága sodor mellénk, és kérdezősködni kezd: – Xutyil andre tyo muj romanye! (Fogd be a szád, asszony!)” – rivall rá.

CSÜTÖRTÖNKÉNT 16.35-KOR

A rádióban vendégünk a témáról:
ERDÉLYI ESZKIMÓ PÉTER

Korábbi műsoraink meghallgathatók:
www.afoldgomb.hu/radio

VÁROSKÉP-ZAVAR

A nagy átmenő forgalmú vidéki kisváros telkein mintha megannyi cizellált ugrálóvárat fújtak volna föl hirtelen. Távolról... Közelről azonban levegőt sem engednek a hagyományos épületeknek – uralják a légteret

Hivatali gondok, mesteri örömök

Azt már az önkormányzatban tudom meg, hogy Bányfőnyvadon 106 ilyen pompázatos palota nőtt ki a földből. A témát a város polgármesterével folytatom. Mírcéa Moroşan először a tényeket sorolja, amelyek szerint a lakosságnak már több mint 11%-át teszik ki a cigányok, de jelenlétük sokkal látványosabb.

– A palotások mind egy szálig beszerzik a szükséges építési engedélyeket, igaz, a munkálatok során a benyújtott terveken szereplő szerény lakokat 5000 euróért villákká tervezetük át, majd akár 100 000 euróért építtetik fel az illegális változatot – mondja a város első embere.

A palotázás furcsa jelenségének fő magyarázata, hogy a rendszerváltást követően vég nélküli versengés alakult ki a cigány családok között: mindenki igyekszik túltenni a másikon.

– Eddig két pert nyertünk meg a palotásokkal szemben, amelyek során a bíróság kötelezte őket, hogy bontsák vissza az épületeiket az eredeti tervrajzok szerint. A többieket büntetésekkel igyekszünk meggátolni abban, hogy villáikat az új, engedély nélküli tervek alapján fejezzék be – számol be az önkormányzat ellenlépéseiről.

Amikor pedig beszélgetésünk végén arról kérdezem, hogy az engedély nélkül épült villákat miért nem buldózerzik le, a nyakára bökve félreérthetetlen nemzetközi kézzel mutatja a vélhetően bekövetkező tragikus sorsát...

***Tervrajzok helyett fotókat,
gyermekrajzszerű firókálmányokat
hoznak, vagy egyszerűen
megmutatják, mi tetszik nekik
a szomszédok háztetőin.***

Az önkormányzatból a főtérre megyek, ahol az egyik bánffyhunyadi bádogos vár. Közben Morošan „primar” magyarázataára gondolok, miszerint a házak befejezetlensége mögött nem a pénzhiány és legtöbbször nem is a büntetések állnak, hanem az, hogy a befejezésükkor használatbavételi engedélyt kell igényelni, vagyis óhatatlanul elkezdődik a jogi huzavona. Végül odaérek Kudor Imre bádogosmesterhez, aki eddig tizenöt cigánypalota fémborítását készítette el. Derúsen fogad, és azonnal a téma közepébe vág.

– Örvendünk, hogy a cigány megrendelők sok munkát adnak a helyi embereknek, csak nem könnyű üzletet kötni velük. Tervrajzok helyett fotókat, gyermekrajzszerű firókálmányokat hoznak, vagy egyszerűen megmutatják, mi tetszik nekik a szomszédok háztetőin. Továbbá nem látják át a részletes árajánlatokat, az egyösszegű ajánlatot pedig azonnal megfelezik, vagyis kemény alkudozásra kell számítani, amikor az összeget kimondjuk – teszi hozzá huncut tekintettel.

Bádog-álmom

Bánffyhungyadi ismerőseim – miután megtudják jövetelem célját – azonnal kifakadnak. Ízléstelen, hivalkodó, pökhendi, giccses, primitív jelzőkkel illetik a palotákat, majd közlik, hogy törvénytelen pénzekből, engedély nélkül épültek a házak, amelyek ráadásul semmibe veszik Kalotaszeg jellegzetes népi stílusát. Azok a helyiek pedig, akik a villák közé szorultak, lelki betegek lesznek.

Finta József, Kossuth-díjas építész szerint az épületeknek egyértelmű vizuális agressziós szerepe és intervenciószándéka van.

... semmibe veszik Kalotaszeg jellegzetes népi stílusát. Azok a helyiek pedig, akik a villák közé szorultak, lelki betegek lesznek.

Bánffyhunyadi házak

Vad, szürreális lázadással
Jönnék a házak Hunyadon
Hadonászva, ordítva jönnek
Csókokat hánynak, úgy köszönnek
– Párkányözön, tető vadon –
Hegedűszót vijjog a bádóg
Hogy korcos ráncra felfakad
S csillan, ha csipkéjét, nevetve
– Könnyökölve a fellegekre –

Fényesre nyaldossa a Nap.
A balluszter babák gügyögnek
Oszlop oszlopnak csujogot,
Csúcsdíszek hegye döf az égbe
– Felhasad Isten menedéke –
S lázas álmokkal riogat.
Kupolák hágnak kupolákat
Timpanon timpanont petéz,
Üvegszemei vigyorognak

Cirádás – rámás ablakoknak
S megvakul, aki belenéz.
Forma formára hágva táncol,
Milyen gögös és torz csoda –
Kalotaszeg reszketve nézi
(Fejbe vágja és megigézi)
S menekülne, de nincs hova...

Finta József

– De honnan származnak e megemésztetlen formák, amelyek a palotákön tobzódnak? Honnan ez a nagyon izgalmas giccsparádé, ez a különös gyermekded játékoság? Nyilván erős lehet bennük egyfajta ortodox eredet, valami besszarábiai forrás, és kitalintható a távolabbi indiai minták újrálásztése. Feltűnő továbbá, hogy mennyire nem hat rájuk a befogadó környezetük formakincse, sőt folyamatosan rálicitálnak mindenre, ami körülöttük él – felel végül saját kérdéseire.

Tasnádi György belsőépítész a jelenséget a cigányság sorsával magyarázza:

– Az átlagos, többségi társadalom által elfogadott ízlésvilághoz képest ezek a paloták az elképesztő túlzás jelképei. Ugyancsak erős vágyak fejeződnek ki abban, hogy a cigányok ilyen habzó, mértéket szinte nem ismerő módon építkeznek. Ennek gyökerei a cigányságot sújtó, sok évszázados kirekesztettségben keresendők. Ezek a paloták világgá ordítják, hogy végre sikerült kiemelkedniük. E sikerszimbólumok nemcsak a tulajdonosaik számára fontosak, hanem az egész cigányságnak, hiszen számukra pozitív jövőképet mutatnak.

Rézműves Melinda, roma származású néprajzkutató érti a paloták üzenetét.

– Számomra az alkotóvágy és a megörökítés öröme mutatkozik az épületeken. A néprajztudományban és az antropológiában jól ismert a tér és az idő, a bent és a kint, a fent és a lent fogalmainak sajátos értelmezése és ezáltal az egyensúlyra való törekvés, a társadalmi és gazdasági szempontból évszázadokon át perifériára szorított emberek küzdelme az egyensúly, az igazságosság és a részvétel helyreállítása érdekében. Ugy gondolom, hogy alkotásaikkal emléket kívánnak állítani annak az időszaknak, amikor anyagilag megengedhette magának a család, hogy üzenjenek és presztízst kovácsoljanak a születendő unokáknak és azok gyermekeinek. A társadalmi béke, a többségi társadalommal meg egyező jogok és lehetőségek erőteljesebb képviselésének tartom a kertvárosi részben megjelenő ház-alkotásokat.

TORONY-HORIZONT

Esküvőre gyűlnek az ünneplők. Héthatárról érkezik a rokonság, a paloták étellel telnek – szerepkörük kiteljesedik

Varázslatos és reprezentatív

Az épületek egyes elemei titkos jelentéssel bírnak: a fiatornyok például azt üzenik a beavattottnak, hogy ahány áll belőlük, annyi kiló aranya van a családnak. Az oszlopok láttán pedig minden kelderash cigány tudja, hogy sok száz euró vagy dollár „erősíti” a betonjukat, amiket szó szerint beléjük építettek. Az igazi vagyon azonban a titkos kincseskamráikban rejtőzik.

Müller Péter Sziáminak e házak elsősorban a mesevilágot, az Ezeregyéjszaka titkait, az indiai–európai vegyeskedélyt, a nagyszívűséget, az érzelem- és indulatgazdagságot jelentik, illetve mindezek organikus kivételését a félig-meddig nem megfelelő környezetben.

– Boldogan mennék be ilyen épületbe és örömmel barátkoznék! Gyönyörű élményeim adódtak már hasonló bemenetelekből, ahol elvárásolt ugyanez a hajlam: varázsvilágot vetíteni maguk köré, tükrök, függönyök, képek, színek, drapériák élő minitemplomait emelni, és közben gyakran az egészet tisztaszobaként kezelni, de a földes konyhában együtt lakni száz csibével, tíz gyerekkel, kutyával-macskával. Ott van tér, hogy az utcán folytatódjon ez a 3D-s mozi valami egészen különleges, kedélyes, tréfálkozó, rekedtesen ordibálós, zenélős, folytonos karneválban – mosolyog a művész.

– A palotáknak alapvető fontosságú szerepe van, hiszen egyrészt a család közösségben elfoglalt helyét jelzik, tehát presztízserővel, másrészt a nem cigányok felé irányuló társaslélektani jelentőséggel bírnak – csakúgy, mint a test-

A palotáknak alapvető fontosságú szerepe van, hiszen egyrészt a család közösségben elfoglalt helyét jelzik, tehát presztízserővel, másrészt a nem cigányok felé irányuló társaslélektani jelentőséggel bírnak.

HOSSZÚ LIMUZIN, SÚLYOS ARANYLÁNC

A gyerekek igen könnyen alkalmazkodnak a kaszt-tárgyakhoz, de a közegben elvárt kommunikációs és viselkedési normákhoz is

KEMÉNY VALUTA

Fénye beragyogja a termeket, jelentősége, súlya elsődleges e kortárs motívumvilágban

MÍVES FAJANSZ

A palota valójában nem lakóhely. A vizesblokk csábítása nagy, de használatára csak a jeles családi alkalmak adnak lehetőséget

határaik kiterjesztése (a jómódú cigány férfiak, nők, gyermekek többnyire mind természetek, elhízottak), a hatalmas gépkocsik, smukkok, arany ékszerek, pecsétgyűrűk birtoklása, látványos közzététele. Gyakran más eszközökkel ugyanis nem képesek kifejezni, hogy egyenrangúak a többségi társadalommal – állítja Szabóné Dr. Kármán Judit romológus. – Éppen ezért muszáj nekik feltűnően, a megszokottól eltérően – akár provokatívan is – demonstrálni, reprezentálni, hogy odafigyeljenek rájuk, megmutassák, hogy ők is léteznek és követelik a helyüket a társadalomban – magyarázza a szakember.

A KÜLCSÍN URALMA

Saját képre formált,
saját maguknak teremtett
mikrokörnyezet. Magamutogató,
de bármennyire is furcsa,
saját körein belül befogadó,
biztonságot sugalló

Kényszerdurrantás

A szakértők szavaiból kiderül, hogy a cigánytársadalom jelentős része komoly mentális problémákkal birkózik. Identitászavarral küzd, és sokakban él az öngyűlölet. Gyakran kérdezik maguktól, hogy miért születtek cigánynak, miért tartoznak e megvetett népcsoporthoz?

Csehák Hajnalka, pszichológus lelki szempontok szerint vizsgálja a palotákat emelő, a nyomorból hirtelen kitörő embereket. Szerinte mindegyik frissen megvagyonosodott emberre jellemző, hogy átesik a ló túlsó oldalára.

– A magát rengeteg drága tárggyal körbevevő embernek rendkívül alacsony az önértékelése, és a drága tárgyakon keresztül kívánja a saját értékét növelni. Önbecsülését pedig az erősíti, ha a környezete irigykedve néz rá, hiszen ő valami olyasmit ért el, amit mások nem, vagyis meggazdagodott – magyarázza az újgazdagok szélsőséges viselkedését. – Épp ezért muszáj hatalmasat durrantaniuk, hogy odafigyeljenek rájuk, megmutassák, hogy ők is léteznek és követelik a helyüket a társadalomban. Az ilyen palotákat

Épp ezért muszáj hatalmasat durrantaniuk, hogy odafigyeljenek rájuk, megmutassák, hogy ők is léteznek és követelik a helyüket a társadalomban.

építők értékrendjében erős mérce, hogy milyen házban laknak, és fontos az is, mit lát a külvilág az életükből, gazdagságukból. A gazdagság, a pénz mindig együtt jár a hatalommal. Aki ilyen nagyon gazdag, ennyire hivalkodó, sőt mesebeli házat épít, ezzel saját berkein belüli hatalmát akarja szemléltetni, a „király” életérzést – mondja. – A cigány kultúrára jellemző a feltűnő színek használata, a látványos túldíszítettség, amely más kultúrákban is fellelhető, például ősi földjükön, Indiában. Ráadásul sokak szerint szíve joga mindenkinek olyan házat építeni, amilyen neki tetszik. Az pedig, hogy ezek az épületek miként férnek bele az adott település látképébe, már az ominózus helység belső ügye.

És valóban, a cigánybárók, -bulibasák, -vajdák, -királyok igen jelentős részt követelnek „alattvalóik” bevételeiből. Vonatkozik ez a családi pótlékra ugyanúgy, mint a külföldi vagy belföldi adományokra és a törvénytelenül szerzett jövedelmekre egyaránt. A romániai cigány elöljárók évi bevételéről az érintett hatóságoknak csupán becsléseik vannak, amelyek ha másra nem is, de a nagyságrendekre utalhatnak. Ezek szerint Cioaba Florin romániai cigánykirály évente 50–80 millió eurót keresett, amelynek jelentős részét nagyzási hóbortjára költötte.

SÖTÉT HELYZET

Nemzetközi jogvédők ismeretei szerint Közép- és Kelet-Európában (elsősorban Szlovákiában, Magyarországon, Romániában és Bulgáriában) a cigányság mindössze 1 százalékának van felsőfokú végzettsége, középfokú iskolát is csupán 10 százalékuk végez el. Mindeközben az EU a cigányság felzárkóztatására évente 70–100 milliárd eurót költ, melyet még 60-nal egészítenek ki a különböző magán-szervezetek. Ám ezen összegek fele sosem kerül a rászorultakhoz, mert fennakad a nemzeti csinovnyikok és a cigány establishment szűrőjén.

Ám nyilvánvaló, hogy korántsem bölcs dolog e magamutogató magatartást csupán a romákra értelmezni.

– **A magamutogatás alapvetően kicsinyes emberi tulajdonság, mely minden egyén, sőt nemzet vagy állam arculatpolitikájára jellemző lehet. Ebben nincs semmi naivan bájos romantika, inkább giccses gondolkodásról, gyarló emberi viselkedésről beszélhetünk. A másik ember, népcsoport vagy ország fölé helyezem magamat: nekem nagyobb a villám, a televízióm, a Mercedesem, mint neked! A fentiek tükrében az én szememben nincs különbség a hivalkodó rózsadombi villák, a dölyfös bánffyhungyadi paloták, Szkopje megalomán szobrai vagy a Nemzeti Színház izlificamos épülete között – vallja egy névtelenséget kérő cigány képzőművész. ☺**

AYAHUASCA

AMIKOR A NÖVÉNYEK TANÍTANAK

A dél-amerikai őslakosok már évezredek óta használják, a nyugati világ azonban csak az utóbbi évtizedekben kezdett komolyabb érdeklődést mutatni iránta. Egyesek az emberi lélek gyógyítóját, a szellem tanítóját látják benne, mások boszorkánysággként vagy pusztán egy újabb veszélyes hallucinogén szerként tekintenek rá. Mi az igazság? Nos az, hogy a válaszokat keresve életem egyik legemlékezetesebb kalandján mentem keresztül...

Az utazás kezdete

Már 10 perccel azután gyanút fogtam, hogy kiszálltam a repülőből Iquitos városának picike repterén. A három folyó, a Nanay, az Itaya és az Amazonas partjára épült település Peru északkeleti részén található, s csak vízi és légi úton lehet megközelíteni. Örültem kellett volna, hogy a majd' 40 Celsius-fokos hőség és a magas páratartalom közepette nem egy nyitott mototaxiban utazom, hanem egy légkondicionált autóban, ám a 12 órás transzatlanti járaton sikeresen megfáztam, és a hűtött levegő inkább csak idegesített. A taxis azonnal kifejezte aggodalmát állapotom látán, és a zsebkendő mellett egyéb szolgáltatásait is felsorolta. Többek között megemlítette, hogy össze tud hozni egy remek sámán ismerősével, ha ayahuascazni szeretnék. Na igen...

Több hónapos dél-amerikai tartózkodásom legelső napja volt ez. Még két éve Nepálban ismertem meg egy huszoneves amerikai zenészt, aki több éves kábítószer-függőségétől szabadult meg, miután hosszabb időt töltött a perui esőerdőben, ahol heti rendszerességgel vett részt tanítónövényekkel dolgozó ceremóniákon. Mint mondta, ezek közül is kitűnik az ayahuasca (kecsua szóösszetétel, jelentése a „lélek/halál indája”, ejtsd: ajavaszka), amely képes tartósan pozitív változást hozni. Megszabadíthat félelmeinktől, szorongásainktól, függőségeinktől. Erősen kételkedtem egy ilyen csodaszert létezésében, de azért érdekelt is annyira, hogy tüzetesebben is utánanézzek.

Egy titokzatos növény

Az ayahuasca sötétbarna színű, általában émelýitően édes, sűrű, barna ital, melyet két növény öszszefőzésével készítenek. Az egyik a *Banisteriopsis caca* indája (ezt hívják önmagában ayahuasacának), a másik öszszetevő azonban régióként, sámánonként eltérő lehet, de leggyakrabban a *Psychotria viridis*, ősi nevén a chacruna. Utóbbi tartalmazza a spirituális utazáshoz szükséges dimetil-triptamin (DMT) alkaloidát, amely a növényvilágban és a főemlősökben egyaránt megtalálható vegyület. Az ayahuascainda biztosítja, hogy a szájon keresztül a szervezetbe kerülő DMT eljusson a központi idegrendszerbe, és ott kifejthesse hatását. (Alap esetben az emésztőrendszer lebontja a DMT-t a mono-amin-oxidáz [MAO] enzimeknek köszönhetően. Az indában található béta-karbolin alkaloidák blokkolják ezeket az enzimeket, így a DMT zavartalanul átjuthat az akadályon.)

E vonzó vegyületneveket természetesen nem ismerték azok a dél-amerikai őslakos indiánok, akik 1500-2000 évvel ezelőtt először öszszeállították a kóktét. A mai Peru, Brazília, Kolumbia és Ecuador

HELYISMERET

A tapasztalat öröklődik, és az itt élők az őserdő rengeteg növényét hasznosítják. Közülük számosat a nyugati világ csak napjainkban „fedezett fel”

(balra fent)

MÁS IRÁNYÚ ÉRDEKLŐDÉS

A helyi törzsek legfiatalabb tagjai is jól ismerik az ayahuasca-t. Bár ekkor még a röplabdázás jobban érdekli őket

területén élő törzsek már évszázadok óta használják az ayahuasca-t mágikus, gyógyító, vallási és egyéb rituális célokra. A szert a modern kori tudomány 1851-ben fedezte fel, amikor Richard Spruce angol botanikus a brazil őserdőt járva az Uapes folyó partján élő tukano törzsnél találkozott a főzettel. Kémiai hátterét egy évszázada kezdték komolyan vizsgálni, később a gyógyászati, pszichoterápiai alkalmazhatóságára is felfigyeltek.

A 60-as évek végén Észak-Amerikából indult kábítószer-ellenes kampány és a pszichoaktív szerek démonizálását célzó törekvések lassú gyengülésével az utóbbi bő évtizedben megváltozott hangulat hatására laikus körökben is egyre ismertebbé, népszerűbbé válhatott. Az ayahuasca-turisták száma pedig egyre nő... A folyamat hatására természetesen megjelentek a pénzéhes szélhámosok és sarlatánok is, akik a megvilágosodásra vágyó külföldieket gyakran sodorják veszélybe. Ezért éreztem magam kényelmetlenül, amikor már a taxis is egy ayahuasca-szertartásra invitált. És nem is volt egyedül: szinte minden sarkon befizethettem volna egy ilyen kalandra.

ŐSTERMELŐ

IQUITOS főtcáján az ayahuasca mellett az ékszerek és szőttesek is keresett termékek

BESODORT ERŐ

A vegyszerektől mentes mapachók minden sámán alapvető kellékei, és akár tízszer is erősebbek lehetnek egy átlagos cigarettánál (jobbra)

CSENDÉLET, SZERTARTÁS ELŐTT

A sámánceremónia kellékei: hangszerek, gyógynövénykivonatok és persze a sodort cigaretta, a mapacho (balra lent)

noton, ritmushangszerekkel kísért dalokról van szó, melyek a maguk egyszerűségében óriási erővel bírnak. Mindeközben folyamatosan figyelnek a jelenlévőkre, nincs-e valakinek segítségre szüksége. Órák múlva, a szertartás végén a mágus minden résztvevőnek külön elénekel egy utolsó ikarót, majd dohányfüsttel megszenteli őket, és ismét meggyújtja a gyertyát. Időközben mindenki visszanyeri köznapi értelemben vett öntudatát: ha szeretne, elmegy aludni, de maradhat a malokában is gondolkodni, pihenni.

Ismeretlen világokban

A szer 30–60 perc után kezdi éreztetni hatását. Radikálisan megváltozhatnak az észlelési folyamatok, a tér- és időérzékelés, a realitásról alkotott elképzelések. Gyakori velejárói a lenyűgöző vizuális élmények, melyek olykor csak színes alakzatok formájában jelennek meg, máskor azonban mély, metaforikus víziók képében köszönnek vissza. Az utóbbi évtizedek kutatásai rámutattak, hogy az élmény alatt erős intellektuális, pszichés és spirituális belátásokra, önreflexióra kerül sor.

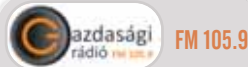
ALAPELEMÉK

Bal oldalon barnállik a sűrű, édes ayahuasca, jobbra pedig a gyógynövényekből készített Agua Florida (virágos víz) – a rosszullét ellen

DON IGNACIO

Így találtam rá a sámánra, aki készséggel meghívott aznapi ceremóniájára (balra)

CSÜTÖRTÖKÖNKÉNT 16.35-KOR

A rádióban vendégünk a témáról:

KOCSÁNY KORNÉL

Korábbi műsoraink meghallgathatók:
www.afoldgomb.hu/radio

AJÁNDÉK LAVAZZA EP 2100 KÁVÉGÉP 600 DB KAPSZULA MEGVÁSÁRLÁSÁVAL

A kifinomult Pininfarina design-nak és a könnyű kezelhetőségnek köszönhetően tökéletesen alkalmas minden alkalomra és helyzetre. Legyen vendégünk egy kávéra és vigye haza az élményt ajándék kávégép formában!***

A részletekről érdeklődjön az alábbi promóciós kód megadásával:

földgömb magazin

LAVAZZA
ESPRESSO POINT

coffee

caffè

pininfarina

***A kapszulák megvásárlásánál a Caffé Service által érvényben lévő listaár alapján kedvezmény nélküli árat számoljuk fel. A promócióban szereplő kávégép használt, felújított változat. Az akció más kedvezménnyel nem vonható össze és visszavonásig, illetve a készlet erejéig érvényes ajánlat.

Aygor
Közvetítő és Szolgáltató
LAVAZZA

Caffé Service

BEMUTATÓTEREM

1134 BUDAPEST, KLAPKA UTCA 7.

HÉTFŐ - PÉNTEK 8:00 - 19:00

06 1 237 1210 | 06 80 89 00 98

WWW.AYGOR.HU | WWW.AMORA.HU

WWW.CAFFESERVICE.HU

Gyakran előfordul, hogy a szer hatására a testi-lelki méregtől hányás, izzadás, émelygés vagy hasmenés formájában szabadulunk meg. Különösen az utazás első szakaszában szorongató és félelemmel teli élményekben lehet részünk, olyan dolgokkal kell szembenéznünk, amelyek gyakran kétségbeesést válthatnak ki. Ám szinte minden esetben egyfajta megkönnyebbülés, megtisztulásérzés uralkodik el, és ezek több hétre, hónapra vagy akár egy életre is megmaradhatnak.

Először Iquitos mellett vettem részt a szertartáson. Itt Don Lucho és családja gondoskodott a spirituális élményről, a nyugati önkéntesek pedig a szervezet működtetéséről. Másodjára a délkelet-perui Puerto Maldonadtól nem messze találtam rá egy, csak a helyiek körében ismert sámánra, aki sehol sem hirdeti tevékenységét. A 83 éves Don Ignacio, aki egyedül él egy Infierno (Pokol – talán azért, mert pokoli jó hely...) nevű eldugott, apró faluban, 50 éve vezet szertartásokat. A két helyszín és a körülmények eltérőek voltak, ám a sámánok megbízhatósága, segítőkészsége és tapasztalata mindkét helyszínen garantálta biztonságomat. Semmihez sem hasonlítható hangulat, amikor az esőerdő közepén, teljesen ismeretlen állatok és a trópusi viharok hangja mellett spirituális utazáson veszünk részt.

A végtelenbe – és tovább!

Mint mindennel a világon, az ayahuascával is lehet együttélni, de akár visszaélni is. Egy összetett és erőteljes szerről van szó, melyben óriási lehetőség rejtőzik, ám rossz kezekben használata értelmetlen, sőt kifejezetten veszélyes.

Az ayahuasca bizonytalan jogi státusza ellenére a tudományos kutatások száma ma fokozatosan nő, jóllehet messze elmarad a szer népszerűsége által indokolt mértéktől. Az eddigi eredmények ígéretesek: az ayahuasca tartós, előnyös életmód- és gondolkodásbeli változást okoz a felhasználóknál, növekedik az életöröm és csökken a szorongás mértéke. Nem is csoda, hogy oly népszerűek e túrák a nyugati alkoholisták, drogfüggők és a háborús élmények hatására poszttraumás stressz-szindrómában szenvedő veteránok körében.

A növekvő érdeklődést jól jelzi, hogy 2014-ben az UNESCO már konferenciát is szervezett az ayahuascáról Ibizán. Itt többek között előadást tartott Máté Gábor is, aki Frecska Ede és Feldmár András mellett a növény egyik legnagyobb hazai szakértője.

SZÖVEG ÉS KÉP: KOCSÁNY KORNÉL

”P”
MINT
PONTOSAN
ILLESZKEDŐ

A tökéletes illeszkedés továbbra is a legfontosabb követelmény egy túracipővel szemben!

A Hanwag választékában található különféle modellek mindegyike speciális kaptafára készül: van különlegesen széles lábfejrészrel rendelkező modell, melyben sok hely van a lábujjaknak, van egy változat a nagyon karcsú lábfejjel rendelkezők számára, és egy modell azoknak, akik Hallus Valgus-tól, a nagylábujj egy ferde elváltozásától szenvednek. A Hanwag Tatra túrabakancs (képünkön) négy, különböző talpkialakítással is megvásárolható.

BAJORSZÁGTÓL - A VILÁGNAK

WWW.HANWAG.COM

Bec-pa Vadászbolt, 1121 Budapest • Diana Vadászbolt, 1077 Budapest • Grube, 2030 Érd • Hargitajagd Vadászbolt, 6800 Hódmezővásárhely • Jagdrevier Vadászbolt, 9200 Mosonmagyaróvár • Monarchia Vadászbolt, 9700 Szombathely • Mormota Túrabolt, 3530 Miskolc • Moutex Váci út, 1134 Budapest • Moutex Ferenc krt, 1092 Budapest • Moutex Budaörs, 2040 Budaörs • Multinavigator.hu, 1134 Budapest • Nomád Budapest, 1066 Budapest • Nomád Miskolc, 3525 Miskolc • Nomád Székesfehérvár, 8000 Székesfehérvár • Overland Basecamp, 1065 Budapest • Prána Túrabolt, 3300 Eger • RP Outdoor Túrabolt, 9025 Győr • Szerdahelyi Vadászbolt, 6500 Baja • Trekland Nyíregyháza, 4400 Nyíregyháza • Trekland Debrecen, 4025 Debrecen • Trexpert Pest, 1092 Budapest • Trexpert Buda, 1114 Budapest

MÉG SOSEM LÁTTAD ILYEN SZÉPNEK A FÖLDET

Magyarország legnézettebb közösségi tévéje, az OzoneNetwork HD-ban is elérhetővé vált.
Élvezd páratlan kép- és hangminőségben a természet csodáit!
Lásd a Földet úgy, ahogy még sosem láttad azelőtt!

Az OzoneNetwork HD-t keresd tévészoolgáltatódnál!

 OzoneNetwork
HD

KAJAKKAL EURÓPA KÖRÜL BEMELEGÍTÉS: BUDAPEST–ATHÉN

Naplórészlet, a Fekete-tenger partvidéke, félúton Várna és Burgasz között: „Ma én szórakoztatom a strandoló közönséget. Az egyre erősödő szél tisztességes hullámokat tol a partra. Összesen háromszor kötök ki, mindannyiszor osztatlan sikert aratva. A forgatókönyv a következő: a megtörő hullámokon szörfözve száguldok a part felé. Az első hullám félig kitol a homokra, de mielőtt teljesen kiugorhatnék a kajakból, máris ott a következő, ami ledönt a lábamról. A hajó keresztbe fordul, a beülő csurig megtelik vízzel. Nyakig elázva igyekszem talpra vergődni, elkapni a kajak orrát és a következő hullám érkezése előtt feljebb vonszolni a beömlött tengervíztől több száz kilós hajót. Többen megtapsolják a mutatványt. Próbálok úgy csinálni, mintha ez lenne a világ legtermészetesebb dolga – de nem nagyon sikerül.”

JÓ-E A HORVÁT HORGÁSZOK PÁLINKÁJA?

Jelentem, jó! A Mohács utáni szakaszon a kellemetlen, esős, hideg időben csak néhány horgásszal találkozom a vízen. Az éhgyomorram tukmált kóstoló igencsak hatásos, utána kilométereken át széles mosollyal lapátolok

Egyszer akarja csak két suhanc kirabolni a kajákat, míg vásárolni megyek, de egy helyi asszonyosság a botjával rendezi le a dolgot, és visszapakoltat mindent a hajóba, mire visszaérek.

Budapest felett, a Luppa-szigetnél ülök kajakba, hogy nekivágjak a gigantikus, 25 000 kilométeres evezésnek: folyón és tengeren megkerülni Európát! Végig a Dunán, a Fekete-tengeren, Isztambulnál át a Boszporuszon, a Földközi-tenger után az atlanti partvidéken haladva, fel, a sarkkörön túl, egészen Norvégia legészakibb csücskéig, a Nordkinn-fokig. Mintha félig körbevezném a Földet. Persze nem egyszerre – hiszen akkor jó pár évre elbúcsúzhatnék a családomtól –, hanem etaponként teljesítve a távot.

Egyszemélyes kajakban, mégsem egyedül

Be kell valljam, igencsak elszorul a torkom, amikor az utolsó kísérőtől is elbúcsúzom Dunaföldvárnál, és továbbbevezve belegondolok, milyen irdatlan távolságra van Isztambul, az első cél. Aztán, bár az esős, fagyos márciusi időjárás nem könnyíti meg a dolgom, egymás után érnek a kellemes meglepetések. Horvát horgászok pálinkát tukmálnak rám a víz közepén, Újvidéken Jugónál, egy Vörös-tengerre készülő kajakosnál töltöm az éjszakát. A Duna-túrasok szinte kézzel a kézre adnak: Belgrádnál Dragan és Dejan, a szerb háborút megjárt két túraszervező vár, és evez velem egy napot. Hihetetlen kedvességgel kenyeret, friss élelmiszereket hoznak ajándékképp. Bulgáriában az igen szigorú vízi határzár ellenére határőrök visznek terepjáróval bevásárolni, Romániában a viharos időben szívességből szállítmányoznak át a constantai kikötő gátján. Törökországban egy egész falu őrzi a hajómat télen (tyúk laktak benne), és vár vissza tavasszal. Egyszer akarja csak két suhanc kirabolni a kajákat, míg vásárolni megyek, de egy helyi asszonyosság a botjával rendezi le a dolgot, és visszapakoltat mindent a hajóba, mire visszaérek.

KIS ESTI RENDETLENSÉG

Az alig 50 cm széles kajakba elképesztő mennyiségű, több mint 40 kilónyi felszerelést és élelmiszert sikerült betuszkolni. A part menti dús fűben az esti táborozás elmaradhatatlan kellékei: száradó ruhák, készülő vacsora és napelem

A Dunán a tengerig

A Duna Budapesttól a tengerig tartó, 1700 kilométeres szakasza végig remek kaland. Napi 70–90 kilométert haladva robogok át a tájon. Szigetek, dombok, sziklás partfalak, zátonyok, lusta-nagy kanyarok váltogatják egymást, míg elérem a Duna egyik, ha nem legszebb részét, a Vaskapu-szorost. Az elnevezés csalóka, a kifejezés valójában egy 136 km hosszú szakaszt takar, amely több szűkületből áll: Galambóci-szoros, Gospodin Vir szurdoka, Nagy- és Kis-Kazán-szoros, Sip-szurdok. Estére épp a 150 m széles, és majd' 100 m mély vizű Nagy-Kazán-szorosban találok táborhelyet. Szemben egy barlang szája ásít, az esti záporban teát főzve, megilletődötten húzom össze magam a hatalmas sziklafalak tövében.

A szakasz hajózése a régebbi időkben a mederben lévő sziklák közt rohanó folyón lefelé életveszélyes, felfelé lehetetlen volt. Vásárhelyi Pál tervei alapján 1834-ben kezdődött meg a folyó megszelídítése, a mostani viszonyokat pedig a Vaskapu I. erőmű monumentális duzzasztása alakítja ki. Meglehetősen félelmetes érzés a dupla zsilipkamra 33 m-es mélységében csücsülni a kajakban, édes kettesben egy 1000 tonnás tolóhajóval.

Az Al-Dunán egyre szaporodnak a szigetek, néha bizony elvétem a hajózási jelzéseket, és órákba telik, mire visszaevickélek a fő sodorvonalba. A folyó északnak fordul, és bekanyarodva a Szent György-ágba, elérem Tulcát, a Duna delta „fővárosát”. Nagy a nyüzsgés, a szárnyashajóktól a motoros ladikokig mindenféle vízi jármű szállítja a turisták ezreit a delta belső

Meglehetősen félelmetes érzés a dupla zsilipkamra 33 m-es mélységében csücsülni a kajakban, édes kettesben egy 1000 tonnás tolóhajóval.

A NAGY-KAZÁN-SZOROS BEJÁRATA

A duzzasztás hatására megemelkedett és lelassult vízen furcsa belegondolni: valaha ez volt a Duna legveszélyesebb része, hajókat süllyesztő sziklákkal és örvényekkel

TENGERI SIVATAG

Kopár, lapos kagylóhéj-halmok és végtelen tenger napokon át. Nem nevezném a tengeri kajakosok paradicsomának a delta partvidékét

AZ ELSŐ VIHAR

Constanța előtt ér vizen az első igazi tengeri vihar. Alig tudok partra vergődni a percek alatt 90 km/h sebességűre erősödő szélben. Felköltözöm egy dombtetőre, mert a parton betemeti a sátrat a szél által hordott homok

részeibe, egy kis időutazásra. Szerencsére akkora a terület, hogy ez fel sem tűnik. A sok ezer négyzetkilométernyi, védett vízi világban, a tavak, nádasok útvesztőjében tényleg megállt az idő. Itt még a természet és az elképesztően sok szúnyog az úr. A főágban áramlik a hordalékos víz, de a milliányi csatorna egyikén elég néhány száz métert beljebb evezni, és a lecsendesedett, kristálytisza vízben méteres halak úsznak el a kajak alatt. A hely nagyságát jól érzékelteti, hogy csak a Duna által egy évben szállított 70 millió tonnányi hordalék évente 40 négyzetkilométerrel növeli a delta területét.

FELFEDEZŐK
NAPJA

VÉGVÁRI TAMÁSSAL
találkozhatsz május 9-én
a Felfedezők Napján!

Küzdelmes átkelések

A partok közé szorított, heteken át tartó evezés után borzongató érzés biztonságos, kis folyómról elérni a tengert. Ezt az élményt nem egykönnyen felejtjük el, aki megtapasztalta. Kinyílik a látóhatár, a folyó agóniájából megszűnnek a végtelen – illetve a változás: amennyire varázslatos, élettől pezsgő vízi világ a delta belső területe, olyannyira kietlen sivatag a tenger felől: méter magas kagylóhéjturzás és csak víz, víz, több száz kilométeren át. Elfogy az ivóvíz, és elég zaklatott lelkiállapotba kerülök, mire kiverekszem magam innen.

A Fekete-tenger furcsa sajátossága a beömlő, nagy folyók által hígított felső réteg és a mélyben, függőleges keveredés nélkül pangó sósabb, oxigénhiányos, halott víz. Ez a kettősség a mozgatórugója a beltenger egyetlen

kijáratánál, a Boszporusznál kialakuló áramlásoknak. A néhol alig 750 m széles szoroson naponta balatonnyi víz áramlik át, a felszínen a Márvány-, a mélyben a Fekete-tenger irányába.

A tavaszi viharokkal küszködve, a török partokon már a müezzín hangjára ébredve, 45 napi evezés után érem el a szorost, és vele Ázsia partjait, Isztambul. Az évente százezer lakossal bővülő, gigantikus metropoliszban kézen fogva jár múlt és jövő. Persze a vízben is pezseg az élet. Átevezve a kontinenseket összekötő két híd alatt, valahol 350-nél hagyom abba a mellettem elszárguló hajók számolását. Szerencsére jó irányba tartok, a felszíni áramlások hátán egészen meglepő sebességgel jutok át a Márvány-tengerre.

Az isztambuli tengerészeti hivatalokban következetesen kapitánynak szólítanak, csak éppen nem hiszik el, hogy kajakkal érkeztem. A fényképezőgépem képeivel kell bizonyítanom, hogy valóban a 0,02 bruttóregisztertonna súlyú, 0,5 méter szélességű kajakkal jutottam el idáig (állat, fertőző beteg nincs a fedélzeten). A dunai határátlépésekkel is gondjaim voltak: hol 60 eurót gomboltak le rólam, hol fél

A fényképezőgépem képeivel kell bizonyítanom, valóban a 0,02 bruttóregisztertonna súlyú, 0,5 méter szélességű kajakkal jutottam el idáig (állat, fertőző beteg nincs a fedélzeten).

HALÁSZKIKÖTŐ ISZTAMBULBAN

Először még örülök, hogy valahol befogadják a hajóm, de távollétem alatt összetörik a kajákat, ami azóta is ereszt, és csak foltozgatom menet közben

ÁTEMELÉS A DARDANELÁKNÁL

Késő ős van, szorít az idő. 10 km-t cipelem a kajákat, át a hegyeken, hogy levágva a kardszerű földnyúlványt, 3 napot spóroljak a görög határ felé (jobbira)

napot kellett várnom, hogy ki-, vagy beengedjenek egy országba, de itt, háromnapos ügyintézés, több száz euró kifizetése után esküdtem meg, hogy többé tengeri határt kajakkal át nem lépek...

Ennek és a szigorú határőrizetnek hála, a török–görög határt – közúton, 60 km-re a tengertől – hajómat egy macedón kamion után ragasztószalagozva teljesítem. Felaláltam a „kamion kayaking-ot”! A vezetőfülkében ülve, vigyorogva nézzük a visszapillantó tükörben, milyen arcot vágnak a határőrök, amikor elgurulunk mellettük.

Égei vizeken

Az Égei-tenger északi részén Thászosz szigete mindenképpen megérne egy külön kajaktúrát is. A vele szemközt elterülő deltavidék lapos partjait kerülve, csak távolról nézem a sziklás, izgalmas sziget hatalmas tömbjét. Vigaszt Kavala városa – melyet egy ősi erőd romjai vigyáznak – és a körülötte megbújó homokos strandok nyújtanak. És persze itt van a görög partvidék talán legjellegzetesebb képlete is, a Poszeidón szigonyához hasonlított Chalkidiki-félsziget, a szigony keleti ágán a híres Athosz-heggyel és az Athosz-hegyi Köztársasággal, amely 60 km-re nyúlik be a tengerbe. A Görögországon belül önálló teokratikus köztársaságként működő területre nők nem tehetik a lábukat, hajón is legfeljebb 500 m távolságra közelíthetik meg a félszigetet. A sziklás, zöldellő ligetekkel borított, part menti hegyoldalakon ortodox kolostorok sorakoznak méltóságteljesen, a tájat pedig – még messze a tengerről is jól láthatóan – a szentként tisztelt Athosz-hegy 2000 m-es, kopár szirtjei uralják.

Érdekesség, hogy a harmadik „szigonyág” nyaka olyan keskeny, hogy a hajózás megkönnyítésére egy rövid csatornával átvágták. Így a néhány száz méteres szakaszon átevezve 3 napnyi lapátolást spórolok meg Thesszaloniki, a nyüzsgő kikötőváros felé. A város hatalmas, de a nyílt tenger felől jól védett öblében épp evezősverseny zajlik, a hátteret a partot szegélyező dombokra felkúszó hófehér házrengeteg szolgáltatja.

Nyomaink a vízben

Napi 10-12 óra evezéssel, az állandóan változó időjárás ellenére is viszonylag gyorsan haladok, gyűlnek a kilométerek – és ezzel együtt a megdöbbenés, aztán a harag is. Szó szerint testközelből megtapasztalva, milyen elképesztő pusztítást viszünk végbe, milyen nemtörődöm módon bánunk vizeinkkel, az ember önkéntelenül egyre harcosabb természetvédővé változik. A Galambóc vára alatt sodródó PET-palackok milliói, a Fekete-tengerben medúzaként lebegő nejlonzacsok és szigetelőanyag-darabok, a tengerpartokat elborító szemét több, mint figyelmeztetés. Mára inkább reményvesztett segélykiáltás. És szégyen. Ránk nézve...

Végül megkopott, megtört, kicsit már lyukas, de hűségesen szolgáló kajakommal ismét viharossá váló időjárásban érem el az Attikai-félszigetet és Athént. Hetvennyolc, vízben töltött nap, egymillió-háromszáznolvanhatezer evezőcsapás, 4200 km, több ezer fénykép, rengeteg küszködés és élmény, felmérhetetlen mennyiségű tapasztalat a mérleg. És következik a folytatás az albán határ és Olaszország felé...

SZÖVEG ÉS KÉP: VÉGVÁRI TAMÁS

A Galambóc vára alatt sodródó PET-palackok milliói, a Fekete-tengerben medúzaként lebegő nejlonzacsok és szigetelőanyag-darabok, a tengerpartokat elborító szemét több, mint figyelmeztetés.

SIRÁLYSereg

Tengeri madarak ezrei emelkednek méltatlankodva a levegőbe. Néhány sirályfaj hangja kifejezetten gyúnyos kacagáshoz hasonlít. Jellemfejllesztő erejű is lehet, ha az embert ennyien nevetik ki

BŐRKEMÉNYEDÉS HELYETT...

Állandóan tengervízben ázva, napi 10 óra evezéssel sem a bőrkeményedések uralkodnak

High Coast Wind Anorak

60 MÁSODPERC IS ELÉG, HOGY KÉSZEN ÁLLJ A TERMÉSZETRE

A *High Coast* termékek kifejezetten aktív túrázóknak készültek. Nagyon könnyű, apróra csomagolható, amolyan mindig velünk tartó, praktikus darab. A sokoldalú szelídsekék családjába tartozik, vékony nylon és pamut ötvözet, igazi Fjällräven színekben. A kaland odakint van. Vedd könnyedén.

 **FJÄLL
RÄVEN**

Tekintse meg teljes High Coast
kollekciónkat itt:
www.fjallraven.hu

FOTÓ: AMBRUS BALÁZS

AMBRYM

BÉKÉS EMBEREK

VAD SZIGETE

Bár a Csendes-óceán szívében fekvő Vanuatu egyre népszerűbb úti cél, a trópusi esőerdővel borított Ambrym szigetét – szállodák híján – kevés turista látogatja. A mégis idevetődő utazók elsősorban a Marum-kráterben fortyogó látásra kíváncsiak. A kráter a sziget keleti partján fekvő Enduból kétnapos gyalogtúrával érhető el, a rendkívül barátságos helybéliek pedig örömmel vállalják, hogy elkísérik a messziről jött idegent. A Budapest területénél alig nagyobb sziget közepén emelkedő, 1334 m magas vulkán tetejére előbb sűrű esőerdőben vezető, meredek ösvényen, majd vulkáni hamuval borított, sziklás terepen vezet az út. A menet kimerítő, de

ugyan ki gondol már a fáradságra, amikor a kráter peremére feljutva a vörösen izzó magma nagyszerűségét csodálhatja? A vulkán másik krátere, a 3 km-rel arrébb lévő Benbow azonban már nem a természet szépségét, hanem annak pusztító erejét példázza. Egy évszázaddal ezelőtti kitörésekor a sziget déli részén élőket át kellett telepíteni a fővárosnak is ott-hont adó Efate szigetére.

Amilyen vad a természet, olyan békések az emberek, akik Ambrym szigetén még valódi közösségeket alkotnak. Bár a legfőbb bevételi forrást biztosító kókuszültetvények magántulajdonban vannak, a munkát a férfiak közösen végzik egymás birtokain,

SZEMÉLY- ÉS ÁRUSZÁLLÍTÁS

Ambrym szigetén csak kevés települést kötnek össze épített utak, és ezek is kizárólag terepjáróval járhatók (balra)

FORRÁS: NASA

A MARUM ÉS KÖRNYEZETE ÚRFELVÉTELEN, 2013. FEBRUÁR 21-ÉN

Ambrym bazaltos vulkáni szigetének uralkodó alakzata egy 1900 évvel ezelőtti kitöréssorozat nyomán keletkezett, mintegy 12 km átmérőjű kaldera, melynek belsejében két aktív vulkán kúpja, a Benbow és a Marum emelkedik. Utóbbi kráterében izzó lávató működik

FOTÓ: BRADLEY AMBROSE

IZZÓ KRÁTERMÉLY

A Marum-vulkán egyik merdek kráterfalának tővében fortyogó lávató (lent)

FEKETE MÁRCIUS

A „vad sziget” vadsága idén márciusban sajátos és szomorú aktualitást nyert. Ezúttal nem a mélyből feltörő láva mutatta meg a természet erejét, hanem a térséget elérő, Pam névre keresztelt trópusi ciklon írta be nevét vastag, fekete betűkkel a szigetcsoport krónikájába.

A Vanuatu – és egyben a Csendes-óceáni-térség – eddigi egyik legsúlyosabb természeti katasztrófáját okozó vihar március 6-án alakult ki a Salamon-szigeteken. A komótosan dél felé araszoló és egyre fokozódó erejű ciklon

néhány napon belül – március 12-ére – elérte a Saffir–Simpson-féle hurrikánskála 5-ös (legerősebb) fokozatát. Másnap már 250–270 km/h-s széllel tombolva csapott le Vanuatu több szigetére is (Ambrym azok között volt, amiket a vihar központi része nem érintett).

A ciklon nem érte váratlanul a szigeteket, a nemzetközi segítség szervezetek már napokkal előtte felkészültek a „bevetésre”. Mivel azonban a vihar a telekommunikációs csatornákat nagyrészt tönkretette, a szigetek többsége napokig tel-

FORRÁS: UNICEF PACIFIC

CSÜTÖRTÖKÖNKÉNT 16.35-KOR

A rádióban vendégünk a témáról:
AMBRUS BALÁZS

Korábbi műsoraink meghallgathatók:
www.afoldgomb.hu/radio

jesen elzáródott a külvilágtól, ami az amúgy is kaotikus állapotokat csak tovább fokozta. Az országban található épületek 90%-ában keletkezett kár, és többek között kórházak, iskolák és ivóvízbázisok is a rombolás áldozatává váltak. A helyszíni tudósítások a vihar okozta károkat háborús bombatámadáshoz hasonlították, az állapotok egészen elképesztőek voltak. Mindez annak ellenére történt, hogy a vihardagály – a vihar és a dagály együttes hatásaként keletkező parti óriáshullámok – Vanuatu szigeteket nem érintette

(annál inkább Tuvalut, ahol szükségállapotot hirdettek). A legsúlyosabb károkat Tanna és Erromango szigetei szenvedték el: itt egyedül a betonszerkezetes épületek maradtak egyben, de a tetőket itt is leszakította a vihar. A máig igazolt mintegy két tucat haláleset is ezeken a szigeteken történt. A vihar mintegy 130 ezer embert érintett: legtöbben otthonukat veszítették el, sokan azóta is menekülttáborokban tengődnek. A vihar után hátramaradt károk enyhítése vélhetően évekig eltarthat.

2015. MÁRCIUS 15.
A vihar elültével
hátramaradt pusztulás

a nap végén pedig összejönnek beszélgetni a minden faluban megtalálható kavabárokban.

A kava a mámorbors gyökerének nedvéből készített, enyhén tudatmódosító hatású ital, melynek fogyasztása kulturális és gyógyászati célból az egész óceániai térségben elterjedt. Az Ambrym szigetén élő, zárt közösségekben csak a férfiak ihatják, de az ország fővárosában, Port Vilában a nők előtt sem tabu. A kavabárokban a külföldi látogatókat is örömmel látják, itt jó alkalom nyílik elbeszélgetni az összegyűlt helybéliekkel, akik – az iskolai oktatásnak köszönhetően – szinte kivétel nélkül beszélnek angolul. Vanuatun minden közösségnek saját nyelve van; a 7 ezer lakosú Ambrym öt különböző nyelvel büszkélkedhet (az egész ország pedig több mint százszal!), ami jól mutatja, milyen elszigetelten éltek az egyes törzsek egészen a közelmúltig. Mára azonban megváltozott a helyzet: a repülőjáratoknak és a mobiltelefonnak köszönhetően a különböző törzsek kapcsolata napi szintűvé vált, és egymás között az angol nyelv szókin-

A MARUM-KRÁTERHEZ VEZETŐ ÖSVÉNYEN

Az esőerdőben is van térerő, de a mobiltelefonok feltöltése némi nehézséget okoz, hiszen a szigeten sok helyen nincs áramszolgáltatás

csére épülő bislama nyelven kommunikálnak, melyet minden vanuatui megért, bár anyanyelvként csak a városokban élők használják.

Vanuatun mindössze két város van: a főváros, Port Vila, Vanuatu népeinek olvasztótégelye és Luganville, ahol a II. világháború alatt amerikai katonai támaszpont működött. A két város kivételével az ország többi települése önfenntartó falu, így az Ambrymhoz hasonló szigeteken a természettel összhangban élő – és azt nem kizsákmányoló –, hagyományos közösségek minden bizonnyal még nagyon sokáig fennmaradhatnak.

SZÖVEG: AMBRUS BALÁZS

Gourmet

FESZTIVÁL

főszerepben:

☆☆☆
paprikás
csirke

Kóstold meg
Magyarországot!

MÁJUS 21-24.
MILLENÁRIS PARK

MAGYARORSZÁG LEGJOBB
★ÉTTERMEI★CUKRÁSZDÁI
★BORÁSZATAI★GOURMET ÜZLETEI
4 NAPIG EGY HELYEN

UGANDA

Queen Elizabeth Nemzeti Park,
2015.01.26.

www.eupolisz.hu

HA UNOD AZ IPARI TURIZMUST!

**TERMÉSZETJÁRÓ UTAZÁSOK, OUTDOOR TÚRÁK,
TREKKINGEK, KÖRUTAK AZ EGÉSZ VILÁGON.**

Eupolisz Utazási Iroda

1093 Budapest, Lónyay u. 47. | +36/1/219-08-81

Hatósági engedélyszám: U-000463

SZERZŐINK

Ambrus Balázs (1978) külkereskedő, szabadidejében világjáró, akit már gyerekkorában is érdekelt a földrajz. Legszívesebben a trópusi országokat látogatja, és utazás közben szeret fényképezni

Bugya Brigitta (1981) művészettörténészként a kortárs építészettel és dizájnnal foglalkozik. Munkái, írásai fókuszpontjában az ember alkotta környezet, a térhasználat és a tárgykultúra áll

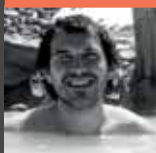
Erdélyi Péter (1960) dokumentumfilm-készítő. A Lomonosov Egyetem történelem-néprajz szakára járt, számos elemző, főként néprajzi filmet készített Közép-Európában és Ázsiában is

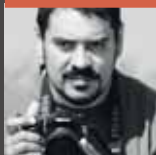
Ferencz Márton (1980) geográfus, idegenvezető. Munkája során legtöbbször a Közel-Keletre és Észak-Amerikába utazik

Francics László (1984) építészmérnök, fotográfus, egyetemi oktató, a Magyar Csillagászati Egyesület tagja. Csillagászati képrögzítéssel 2003 óta foglalkozik, szakterülete az asztrofizikai érdekességek esztétikus bemutatása. A hazai asztrofotós-mozgalom egyik fő szervezője

Irimiás Balázs (1975) először közgazdász, majd építész lett, amit egy japán állami ösztöndíjjal kísért doktori képzéssel töltött meg a tokyói Waseda Egyetemen. Itt a kambodzsai Angkor romterületének műemléki helyreállításával foglalkozott. 2007 óta az Indiai-Himalájában található, Kőrösi Csoma Sándor által lakott palotaépület felújítását szervezi és irányítja a Csoma Szobája Alapítvány kuratóriumi elnökeként

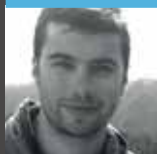
Jakab Gusztáv (1975) biológus, a Szent István Egyetem GAEK egyetemi docense. Szakterülete a Kárpát-medence virágos növényeinek rendszertana, valamint a negyedidőszaki klíma- és vegetációfejlődés. Kutatásai mellett különösen fontosnak tartja az eltűnő természeti értékek fényképes dokumentálását

Kálló Péter (1978) a Metropolisz fotóriportere, számos rangos díj nyertese. Fotóblogja (kallopeter.hu) 2012-ben Goldenblog Awardot (a Legjobb fotóblog – 1. hely) kapott, majd – a Photoblog Awards 2012 keretében – bekerült a világ 20 legjobb fotóblogja közé

Kerekes István (1977) tanár, szabadúszó fotográfus. 2012-ben a Nemzetközi Fotóművész Szövetség (FIAP) által adományozott minősítések közül megkapta a FIAP Kiváló művésze legmagasabb, platína fokozatát. Főként szocio-, portré-, valamint természetfotókat készít. Honlapcíme: www.kerekesistvan.com

Kocsány Kornél (1987) szabadúszó fordító és fényképész. A Corvinus Egyetem nemzetközi kapcsolatok szakának elvégzése után döntött úgy, hogy karrierépítés helyett inkább bejárja a világot. Elsősorban a távoli országok kulturái és szokásai érdeklik

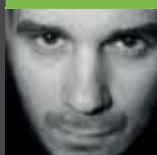
Kocsis Károly (1960) geográfus, akadémikus, intézeti igazgató. A Kárpát-medence etnikai-, vallás-, politikai- és népességföldrajzi kutatója. Honlap: www.mtaftki.hu

Ladányi Tamás (1972) asztrofotós, tanár, a „The World At Night” nemzetközi elit fotográfusszervezet tagja. Munkájában a csillagászat és a földrajz kapcsolatának megjelenítésére fókuszál, művészeti aspektusból és tudományos ismeretterjesztés céljából

Lantai-Csont Gergely (1989) a Budapesti Corvinus Egyetem pénzügyes közgazdászhallgatója. A fotózás segítségével a világunkat érintő problémákra szeretné felhívni a figyelmet. Honlapcíme: www.lantaifoto.hu

Morvai Szilárd (1975) fényképész, 3 éve foglalkozik a magyar táj természeti értékeinek megismerésével és bemutatásával. Kedvelt helyei: a magyar puszta és az Alföld vizesélőhelyei

Végvári Tamás (1968) tengeri kajakos, Gyerekkora óta szerelmes a folyók, tavak, tengerek világába. Az elmúlt 25 évben lehetősége adódott Tűzföldtől Nepálig jó néhány vizet megjárni. Most egy maratoni vállalkozást szeretne megvalósítani: kajakkal körbevezetni Európát!

FARKAS ALEXANDRA:

VILÁGÍTÓ FELHŐK

E felhők a szó szoros értelmében véve persze nem világítanak, csupán jégkristályaik milliónyi apró tükröként verik vissza a horizont alatt járó Nap fényét. Kizárólag a nyári napforduló környékén figyelhetők meg: az északi félgömbön májustól júliusig, a délin pedig decembertől februárig. Késő este vagy kora hajnalban kereshetjük őket az északi (vagy délen a déli) horizont környezetében.

FOTÓ: SZABÓ SZABOLCS ZSOLT

FOTÓ: ZÖLDI PÉTER

ZÖLDI PÉTER:

TÉRERŐ – KÖZMŰURALOM

Az, hogy a magyarországi települések jóvátehetetlenül rendezetlen, nyílt titok. A figyelem, a rendmánia és a tettvágy elsősorban a magánterületekre irányul több-kevesebb sikerrel, kerítésen kívül viszont, a köz birtokában lévő területeken a kelletténél többször szabadul el a pokol...

BOGNÁR SZILVIA:

VÁROS A FELLEGEKBEN – McLEOD GANJ

FOTÓ: BOGNÁR SZILVIA

A Dharamsalába vezető, kanyargós hegyi úton már felfelé érezhető valamiféle varázslat – sejthető, hogy nem szeretnénk majd elhamarkodottan távozni a városból és környékéről. A hátizsákos fiatalok többsége eleve hónapokra érkezik, de csak keveseknek sikerül tartani a tervezett tempót, a többiek akár évekre is itt ragadnak. Legtöbben a dalai láma miatt érkeznek.

MAGYAR
FÖLDRAJZI
TÁRSASÁG

ALAPÍTVÁ: 1872

1112 Budapest, Budaörsi út 45.
Telefon: (1) 231-4040.
Fax: (1) 231-4045
Honlap: www.foldrajzirtarsasag.hu
E-mail: info@foldrajzirtarsasag.hu

Elnök: Dr. Gábris Gyula

Alelnökök: Dr. Kovács Zoltán

Dr. Michalkó Gábor

Főtktár: Dr. Mari László

Ügyvivő: Heiling Zsolt

Titkár: Erőss Ágnes

Könyv- és térképtáros: Pétervári László

Szakosztályok:

Biztonságtföldrajzi és Geopolitikai
Szakosztály Expedíciós Szakosztály
Társadalom- és Gazdaságtföldrajzi
Szakosztály Hegymászó Szakosztály
Oktatás-módszertani Szakosztály
Egészségtföldrajzi Szakosztály
Természettföldrajzi Szakosztály
Térképészeti Szakosztály
Turizmustföldrajzi Szakosztály

Területi osztályok:

Bakony–Balaton-vidéki Osztály (Veszprém)
Békéscsabai Osztály
Borsodi Osztály (Miskolc)
Debreceni Osztály
Dél-dunántúli Osztály (Pécs)
Duna-völgyi Osztály (Szekszárd)
Eger–Bükk-vidéki Osztály
Gyöngyös–Mátra-vidéki Osztály
Kisalföldi Osztály (Győr)
Kiskunsági Osztály (Kecskemét)
Közép-dunántúli Osztály (Székesfehérvár)
Körös-vidéki Osztály (Békéscsaba)
Nyírségi Osztály (Nyíregyháza)
Nyugat-magyarországi Osztály (Szombathely)
Szegedi Osztály
Székelyföldi Osztály (Csíkszereda)
Tolna megyei Osztály (Dombóvár)
Zalai Osztály (Nagykanizsa)

Könyvtár és gyűjteményei:

1112 Budapest, Budaörsi út 45.
Tel.: (06-1) 309-2600/1443
E-mail: mtafki@mtafki.hu

Az éggömböt tartó Atlasz a Magyar Földrajzi Társaság védjegyként bejegyzett jelképe

Lapalapító (1929):
Dr. Milleker Rezső

**Az új sorozat
újrarendítői (1999):**
Dr. Nemerényi Antal
és Farkas Péter

1929–1933, felelős szerkesztő:

Dr. Milleker Rezső

1934–1944, szerkesztők:

Dr. Baktay Ervin és Dr. Kéz Andor

1999–2005, főszerkesztő: Dr. Nemerényi Antal

2005–2006, főszerkesztő: Dr. Vojnits András

2006-tól főszerkesztő: Dr. Nagy Balázs

M | N | G

MAGYAR NEMZETI GALÉRIA
HUNGARIAN NATIONAL GALLERY

ERDÉLYI
MAGYAR
KÉPZŐMŰVÉSZET
1920–1990

SORS ÉS JELKÉP

MAGYAR NEMZETI GALÉRIA

2015. ÁPRILIS 24. – AUGUSZTUS 23.

Közveti támogatók

Együttműködési partnerek

Előzetes támogatók

ERDÉLYI MAGYAR KÉPZŐMŰVÉSZET 1920-1990

Programot keres hétvégére itthon?

» itthon.hu/vasarnapiprogram

Minden
élménnyel
több
leszel

MAGYARORSZÁG

